

ŽELEZAR

MESEČNIK DELOVNEGA KOLEKTIVA ŽELEZARNE JESENICE

S N E G

Foto: France Torkar

2

FEBRUAR

1952

Kaj boste brali v tej številki:

II. letna skupščina Tovarniškega odbora Sindikata metalurgov Železarne Jesenice	1
Janez Mlakar: Pismo Sindikata Železarne	8
Edi Delopst: Pomenek ob družbenem planu	9
France Torkar: Nekaj o kvaliteti in prihrankih v jeklolivarnah	11
Sneg — povzročitelj težke nesrčee	12
Sušnik Matija: Tvorci naše železarske industrije	13
Z. M.: Življenje in delo gasilske čete Železarne Jesenice	15
Ing. Hafner Pavle: Gradnja hidrocentral po svetu in pri nas (Nadaljevanje)	16
Kultura in prosveta: Mali lord	18
Javorniški SKUD „France Mencinger“ na pohodu	18
„Šesto nadstropje“ v Mestnem gledališču	19
Fizkultura in šport: Hokejisti ob zaključku sezone	19
Doma in po svetu	20

Razpis nagradnega natečaja za osnutek naslovne strani „ŽELEZARJA“

Uredništvo „Železarja“ razpisuje nagradni natečaj za osnutek naslovne strani (ovitka) „Železarja“.

1. nagrada: 2000.— din
2. nagrada: 1000.— din
3. nagrada: 500.— din

Pogoji natečaja so naslednji:

1. Natečaja se lahko udeleži vsak državljan FLRJ.
2. Rok natečaja je do 1. aprila 1952.
3. Osnutek mora biti izdelan v črno-beli tehniki in primeren naslovu mesečnika.
4. Avtor nagrajenega osnutka je dolžan izdelati osnutek za predložitev tiskarni.
5. Osnutek je treba predložiti do roka pod šifro in v šifrirani zaprti kuverti priložiti ime in naslov.

Ocenjevalno komisijo sestavljajo člani uredniškega odbora. Cerer Drago in Dallavalle Peter.

Osnutke pošljite na naslov: Uredništvo „Železarja“, Sindikalni dom, soba št. 4. Tel. int. 186, kjer dobite tudi vse potrebne informacije.

II. redna skupščina Sindikata metalurgov Železarne Jesenice

V nedeljo 20. januarja 1952 se je v Fizkulturnem domu na Jesenicah vršila II. redna letna skupščina Tovarniškega odbora Sindikata metalurgov Železarne Jesenice.

Poleg številnih delegatov so skupščini prisostvovali predsednik Centralne uprave metalurgov tov. Vanič Ivan, predsednik republiškega

odbora kovinarjev tov. Kvas Jaka, sekretar in org. sekretar MK KPS Jesenice tov. Kristan Milan in tov. Brun Viktor, predsednik upravnega odbora tov. Božič Lojze in direktor podjetja tov. Repret Viktor.

V naslednjem prinašamo izvlečke iz posameznih referatov na skupščini.

Referat predsednika tov. Arh Franca

Leto 1951 je bilo poleg graditve ključnih objektov za industrializacijo in elektrifikacijo naše države tudi postopen prehod k sproščanju iniciative delovnih množic, k poglobljanju ljudske demokracije v vodenje proizvodnje v podjetjih po delovnih kolektivih. L. 1951 je spremljalo polno burnih dogodkov in številnih sprememb, tako v mednarodnih odnosih, kakor tudi v notranjem razvoju države. Razvoj dogodkov v svetu in naši mednarodni odnosi so naučili delavski razred naše države, da sta boj za socializem in boj za neodvisnost najtesneje povezana in, da se ta boj drug brez drugega ne more uspešno voditi. Danes je očitno, da je bila orientacija prvega petletnega plana k industrializaciji in elektrifikaciji države na težko industrijo in obsežno kapitalno graditev pravilna in, da v polni meri ustreza koristim naših delovnih ljudi.

Osnovna metoda sindikata v boju za izpolnitev planskih nalog je bilo razvijanje socialističnega tekmovanja. Za razvoj socialističnega tekmovanja je zlasti pomemben pojav tako imenovanega gibanja za visoko delovno storilnost v različnih gospodarskih panogah.

Naša sindikalna organizacija je pojasnjevala delavcem in uslužbencem pogoje in perspektive naše socialistične graditve, da bi razvili iniciativo za odkrivanje notranjih rezerv in izdali potrebne ukrepe, da se v okviru obstoječih možnosti izboljšajo življenjske in delovne razmere delovnih ljudi.

Nobenega dvoma ni, da je naša sindikalna organizacija veliko prispevala s takim delom k boju za neodvisnost naše države.

Sindikalni odbori v obratih so doslej precej napravili, bile pa so tudi nekatere slabosti. Predvsem ne kažejo nekateri odbori dovolj vztrajnosti, temveč se zadovoljujejo v glavnem s kampanjskim ali priložnostnim razlaganjem gospodarskih ukrepov.

Neodpušljivo je, da sindikalna organizacija v gotovih primerih ne kaže razumevanja za življenjske pogoje delovnih ljudi in da se z de-

magškimi frazami izogiba najboljčutljivejših danje v brezperspektivnost in nerazumevanje. vprašanj; toda prav tako je škodljivo tudi pa- da se lahko samo s socialistično graditvijo za- gotovi dejansko dostojno življenje širokih množic delovnih ljudi. Zaradi malomarnosti in neopravičljivih opustitev se na Jesenicah ne izboljšujejo življenjski delovni pogoji v taki meri, kot bi bilo treba in kar bi bilo mogoče doseči brez posebnega truda z obstoječimi gmotnimi sredstvi.

Velikanski gospodarski uspehi na vseh področjih pa zagotavljajo materialno osnovo za borbo proti birokratizmu. Gospodarska zaostalost in izčrpanost terjata bolj birokratičen način vodstva in pomenita pladna tla za birokratske in administrativne tendence. Na tej poti lahko naš delovni kolektiv ponosno pokaže svoje gospodarske uspehe. Če vzamemo za celotno izvršitev proizvodnje v l. 1497 indeks 100, je porasla proizvodnja v petletki s primerjavo 1951. leta za 15%. Storilnost na eno izvršeno uro delavca pa izgleda takole:

primerjava 1951. leto napram letu 1950.

Proizvodnost na uro in moža l. 1950 — l. 1951

Martinarna	128,0 kg	140,0 kg
Težka proga	212,0 "	223,0 "
Lahka proga	44,2 "	45,0 "
Žična valjarna	62,7 "	68,1 "
Valjarna 2400	84,5 "	108,0 "
Valjarna 2200	37,2 "	51,0 "
Valjarna 130	27,4 "	26,6 "
Pocinkovalnica pločevine	47,0 "	52,6 "

Iz teh podatkov se jasno razvidi pravilno stališče sindikalne organizacije v odnosu do proizvodnje.

Ustanovitev delavskega sveta in upravnega odbora je bistveno spremenila gospodarsko funkcijo sindikata. Sindikalna organizacija se pojavlja kot družbena organizacija delovnega kolektiva, ki lahko in mora pomagati delavskemu

organu pri upravljanju, zlasti pa mora utrditi vez med delavskim svetom in vsem kolektivom. Hkrati mora sindikalna organizacija vzpodbujati delavce in uslužbence k izpolnjevanju nalog in ukrepov, ki jih je sprejel delavski organ za upravljanje. Seveda, če bi sindikalna organizacija določene sklepe delavskega sveta imela za nepravilne, bo zahtevala, da se taki sklepi spremene. Tako se po sindikalni organizaciji dejansko organizira množično nadzorstvo delovnega kolektiva nad delom delavskega sveta in upravnega odbora.

Pojav, ki ga je premalo resno obravnavala sindikalna organizacija, je sledeč. V delavskem svetu je 82 članov. Od teh se ni nikdar priglasilo k diskusiji 17 članov delavskega sveta in to: Leskovec Franc - plavž, Razinger Stan-ko - martinarna, Bohinc Alojz - valjarna 2400, Anzelc Karel - lahka prga, Peternel Franc - tanka pločevina, Kajžar Valentin - valj. 2400, Sodja Štefan - cevarna, Vilman Jože - jeklovlek, Klinar Francka - opekarna, Maver Stanko - opekarna, Levstik Alojzij - konstr. delavnica, Pretnar Franc - mehanična delavnica, Kramar Franc - gradbeni oddelek, Mesec Franc - promet, Ulčar Jože - elektropeč, Majetič Anton - promet.

Zgoraj omenjeni ne le, da niso diskutirali, temveč so tudi izostajali od zasedanj. Pri točnejši analizi izostankarjev in pasivnih se je ugotovilo, da je od 82 članov 40 članov, ki niso sledili razvoju delavskega sveta.

Ti podatki jasno kažejo sliko pasivizacije in kritične ocene politično-ideološkega dela med našimi delavci pri prosvetljevanju in vzgajanju naših delavcev od strani sindikata.

Tu hočem navesti nekaj primerov različnih parol, katere je podtaknil sovražnik preračunano, da bi onemogočil široko diskusijo, udeležbo in aktivnost naših delavcev.

1. Ob diskusiji novega finančnega zakona je bilo mnogo primerov, da so bili mnjenja in to mnenje tudi širili, da je nespametno toliko govoriti in zakaj ne pripravijo vseh zakonov in uredb potihoma in jih potem hitro ne izvedejo brez širšega filozofiranja.

2. Istočasno s to parolo pa se je pojavljala druga parola. Kaj boš razlagal, saj vemo kako je, ohrani to filozofiranje za sebe.

Obe paroli sta bili lansirani od ljudi, ki se boje aktivnosti množic in preračunani na ustvarjanje pasivnosti.

3. V času, ko je bilo delavcem izplačati nadoknado za bone in je odredba predvidevala izplačilo 60%, se je govorilo, da se v tej višini izplačuje samo v Železarni, dočim ostala podjetja izplačujejo 100%. Parola je bila lansirana od socialdemokratov in se je nezajezena hitro razširila. Njen namen je bil predvsem v tem, da ustvari nerazpoloženje in nezaupanje.

4. Ogoljufali so nas za bone IV. kvartala. Parola se je širila v času, ko je uredba v svrhu čim hitrejšje stabilizacije ukinila bone za IV. kvartal.

5. Ko bo oblast propadla, boste morali hiše vrniti. — Parola se je nanašala na Uredbo o nakupu državnih stanovanjskih hiš.

6. Iznajdljivost reakcionarnih elementov pri kovanju sovražnih gesel, nam dokazuje parola v zvezi s prijavi za študij v inozemstvu po liniji OZN. Že drugi dan po tem, ko so začeli nekateri tovariši izpolnjevati formularje OZN, je vzklikla govorica, da zbiramo delavce za Argentino in da se nahaja zbirni lager v Radovljici.

7. Ženske ne bodo volile — niso enakopravne. Kovar te parole je izkoristil nerganje žena, ker moške ne dobijo dodatkov zanje in ker so se jim vzele krušne karte.

8. Dol z mučitelji, dol s sovražniki — parola na predvečer praznika 29. XI., nepodpisana v obratu livarne.

Parole so preračunane na težave naše graditve in na nerazgledanost posameznikov ter nergaštva, tako da razni nergači postajajo slepo orodje kontrarevolucionarnih sil.

Da bi bilo jasno od kod vse te parole, je treba pregledati ljudi na Jesenicah z ideologijo, ki je proti delavskemu razredu in napredku sploh. Na teritoriju Jesenic imamo dve župnišči in sicer na Jesenicah in Koroški Beli skupno s tremi duhovniki in sicer:

1. Govekar Leopold, župnik, rojen 27. XI. 1894 v Smledniku. Že pred vojno je bil na Jesenicah, kjer je bil vodja raznih klerikalnih organizacij. Med vojno je bil izseljen na Hrvaško v Djakovico, kjer je urejeval škofijsko knjižnico. Med vojno se ni eksponiral. Leta 1945 se je vrnil na Jesenice in ima dekret za poučevanje verouka.

2. Brulc Franc, kaplan, star 31 let, rojen v Težkih vodah. Služboval je od l. 1940 v Št. Rupertu. Ob italijanski okupaciji je postal organizator Be-ga. Bil je oborožen in sodeloval v akcijah ter vodil propagando proti NOB. Ob razsulu Italije je odšel v Ljubljano. Ob prihodu Nemcev se je vrnil na postojanko Št. Jernej, kjer je bil do osvoboditve, ko je zbežal proti Koroški in bil od partizanov zajet. Bil je zaprt in obsojen. Po izdržani kazni pa je prišel na Jesenice. V knjigi Belogardizem se navaja na strani 368, kaplan Brulc, ki so ga zaradi manjše krivde izpustili, nekateri belogardistični zaupniki pa so pobegnili. Po vsej verjetnosti je to isti Brulc. Poznano je, da je Št. Rupersko župnišče v tem času prednjačilo po številu belogardističnega moštva.

3. Perič Stanislav, župnik na Koroški Beli, rojen 18. 4. 1917, v Jelimljah. V mašnika je bil posvečen l. 1943. Med okupacijo je bil v politični preiskavi radi sodelovanja z okupatorjem, toda je bil izpuščen. Sedaj je član CMD.

Od imenovanih je najvažnejši Perič Stanislav in to vsled tega, ker deluje na Koroški Beli, kjer so klerikalne struje najbolj močno vkoreninjene in kjer je relativno največ kmetov. Sem in tja vržejo dobro premišljeno parolo.

Tako je kaplan Brulc v razgovoru z uslužbenci doma onemoglih dejal v zvezi izpustitve Stepinca, da ima cerkev Stepinca še vedno za mučenika. V istem času je tov. Zupan, zaposlen v vozovni delavnici in doma iz Gorij prinesel vest, da bo potrebno dati krstiti vse otroke in skleniti cerkvene poroke vseh zakonskih zvez, ki so bile sedaj sklenjene samo pred državnimi organi. Isto vest je prinesel tudi Klinar, zaposlen v meh. delavnici, doma iz Žirovnice, trdil pa je, da bo izšel tozadeven zakon.

Paroli sta imeli očiten namen omajati vero v iskrenost izjav naših voditeljev in oslabiti naš čvrsti stav, kajti v bistvu so hoteli s temi parolami vzbuditi med ljudstvom zavest, da smo Stepinca izpustili na zahtevo zapada in da bomo na zahtevo istega zapada sprejeli zakon o krstih in sklepanju zakonskih zvez pred cerkvenimi oblastmi, t. j. da smo morali dati radi pritiska zapada privilegije cerkvi.

Še vedno se dogajajo primeri, da izvajajo klerikalno usmerjeni pedagoški kadri pritisk na otroke za posečanje verouka. Na Jesenicah se sicer sliši sem in tja kaka pritožba čez gotove profesorje, toda nismo uspeli zaslediti konkretnih primerov. Značilno pa je, da je zelo zašumelo med profesorskim in učiteljskim zborom, ko so se odkrili ti primeri v internatu v Bohinju, ko je bivša nuna Okoren Terezija izvajala pritisk na otroke, ki niso posečali verouka, ali niso hoteli v cerkev.

Značilno je, da so se povezali klerikalni in bivši nacionalistični ter celo liberalni elementi v enoten blok, katerega dejavnost sicer še ni bilo občutiti, vendar pa se opaža njihovo tiho demonstriranje proti našemu stališču v njihovem obisku verskih obredov. Značilno je, da celo nekateri bivši nacionalistični elementi, ki so se pred vojno zbrisali iz rimsko katoliške

cerkve ter pristopili pod režimom Jevtiča v pravoslavno, danes ponovno posečajo vse verske obrede z manifestacijo rimske cerkve.

Zato ni čudno, da se dogajajo taki primeri, da je udeležba pri verouku porasla na Jesenicah za 34%, v gimnaziji na Koroški Beli pa znaša povečanje 30,1%.

V te politično-ideološke probleme sem se poglobil vsled tega, ker stoji prav sedaj pred delovnim kolektivom in delavci sprejetje družbenega plana. Zato je prav v tem času poklicana sindikalna organizacija, da utrdi in pripravi delovni kolektiv, da bo sposoben revolucionarno razbiti vsako reakcionarno parolo, ki bi jo sovražnik preračunano vrgel med nas, da bi onemogočil uveljaviti demokratične pravice delovnega kolektiva, ki so z zakonom zajamčene.

Delavski razred, glavna družbena sila, ki je vodila borbo proti politični reakciji in socialnemu ter narodnemu zatiranju v stari Jugoslaviji, je bila glavna gibalna in vodilna sila narodnoosvobodilne borbe in ljudske revolucije med osvobodilno vojno. Pod vodstvom svoje avantgardne Komunistične Partije je stopil delavski razred Jugoslavije na čelo borbe za narodno in socialno osvoboditve vseh jugoslovanskih narodov in s tem prevzel zgodovinsko odgovornost za njihovo narodno usodo. Njegovo vodstvo je zagotovilo resnični demokratični značaj narodnoosvobodilne borbe in prehod oblasti v roke delovnega ljudstva z rušenjem starega zatiralnega državnega aparata.

Delavski razred Jugoslavije, ki se zaveda vloge, ki mu je pripadala kot najnaprednejšemu družbenemu razredu, je dosegel velikanske uspehe pri graditvi socializma in s tem dokazal ter vsak dan dokazuje, da je sposoben premagati vse težave in izvajati zmago socializma v naši državi.

Poročilo tajnika tov. Pogačnik Franca

Naši sindikati so pod vodstvom Komunistične Partije v glavnem uspešno vršili in izvršujejo naloge graditve socialistične brezrazredne družbene ureditve v naši državi. V tem sta v delu sindikata dve osnovni nalogi:

prva — vzgoja in mobilizacija delavskega razreda pri graditvi socialistične države in socializma.

druga — zaščita delovnih ljudi pred izkrivljanjem naše splošne linije — lastne socialistične države, t. j. borba proti birokratskim tendencam.

Sindikalna organizacija, kot celota v našem podjetju, je razvijala in dvigala vsestransko iniciativo in aktivnost naših delovnih ljudi in zbrala v svoje vrste ogromno večino, t. j. 97,4% od vseh zaposlenih v podjetju in tako postala masovna splošno delavska organizacija.

Med tem je v delu naše organizacije bilo tudi nekaj slabosti, ki so negativno vplivale na aktivnost in ugled sindikata v podjetju. Mno-

gokrat smo od strani sindikata zapostavljali važna vprašanja, kot na primer:

Kršenje zakonitosti od strani poedincev, predvsem zaradi nepoznavanja zakonitih predpisov.

Nedovoljno poznavanje in pomoč našim delovnim ljudem pri vprašanju socialne politike.

Nepoznavanje našega članstva z nalogami, sklepi in uspehi dela organizacije in drugih primerov, ki jih bom kasneje navedel.

Odpraviti je treba podcenjevanje vloge sindikata, ki obstoja še neke in to pri poedinih sindikalnih predstavnikih, v mnogo večji meri pa pri poedinih gospodarskih funkcionarjih v našem podjetju. Čutim se dolžnega, da poudarim, da smo kot organizacija in predstavniki vedno naleteli na polno razumevanje ob reševanju raznih problemov pri predsedniku upravnega odbora in direktorju podjetja. Ta primer naj bo vzgled vsem ostalim, da naši skupni naporji rodijo zadovoljive uspehe.

Vsako zapostavljanje sindikata v tej stopnji našega socialističnega razvoja in preobrazbe je v osnovi napačno in škodljivo. Sindikati so predvsem družbena, masovna, splošno delavska organizacija, v kateri je organiziran proletariat na popolnoma prostovoljni osnovi in preko katere Partija vzgaja delavski razred v novem revolucionarnem socialističnem duhu in ga mobilizira za borbo dograditve socialistične ureditve. Vsestransko razvito delo sindikata na osnovi direktiv tov. Tita in Komunistične Partije v novih pogojih utrjevanja Delavskih svetov in Upravnih odborov bo doprineslo še širšo in vsestransko aktivnost naših delovnih ljudi. Vloga sindikata se je posebno pojačala na polju urejevanja plač delavcev in uslužbencev. Čeprav dosedaj Vlada ni brez sindikalnih organov sprejela nobenih zakonskih predpisov o plačah in čeprav so sindikalne organizacije budno sledile in se borile za pravilno izvajanje zakona o plačah in je bilo poleg tega delo sindikata pri tem vprašanju do neke mere še vedno omejeno.

Po novih zakonih se vloga sindikata poveča ne samo v sodelovanju, temveč tudi v določanju plačilnega fonda in njegovi razdelitvi na obrate, predvsem pa pri odločanju odnosno razdeljevanju viška dela. To sodelovanje se ustvarja na popolnoma nov način, ne tako kot do sedaj, ko so bile urgence usmerjene na personalni oddelek ali tarifno komisijo. V bodoče se bo sistem plač in ocenjevanje delovnega doprinosa postavljalo za celotno podjetje s posebnim pravilnikom, ki bo dan vsem delavcem v diskusijo in ga bo v soglasju s sindikalno organizacijo sprejel na zasedanju Delavski svet.

Poleg tega pa osamosvojitve podjetja in vse večje pravice delavcev pri upravljanju zahtevajo od njih še večje politične zavesti, kulturnega in ekonomskega znanja, da bi bili tako lahko kos novim in težkim nalogam in da bodo v resnici v interesu skupnosti in interesu poslovalcev pravilno koristili svoje pridobljene pravice. Pravica kolektiva in njegovega organa pri upravljanju v celoti zahteva, da se politični, posebno pa ekonomski izobrazbi delavcev posveti še večja skrb. Ekonomska izobrazba mora v prihodnjem obdobju v polni meri zajeti vsa sindikalna vodstva, saj vloga, ki jo imajo sindikalni organi ob sklepanju in sprejemanju družbenega plana, ki izraža celotno ekonomsko politiko naše države — zahteva od nas, da ekonomske probleme poznamo mnogo bolj kot do sedaj in z razumevanjem pristopimo k njihovem izvaianju.

Na podlagi tega se vloga in naloga sindikata razširja tudi na gospodarskem polju, v borbi

za osiguranje življenjskega standarda in na polju vzgoje in kulturnega dviganje delovnih ljudi.

Sindikalni aktiv bo moral razširiti svoje delo in se oprijeti reševanja problemov, ki so načeti. V zvezi s tem bom nakazal nekaj bolečih točk, ki kvarijo ugled našega kolektiva:

V l. 1951 je болоvalo do tri dni 5.803 delavcev in uslužbencev, kar pomeni 10.983 delovnih dni ali 2.020.860 din izplačanih za hranarino. Nad tri dni je болоvalo 8.025 delavcev in uslužbencev, kar da 109.794 delovnih dni ali 20 milijonov 283.696 din. Skupno je болоvalo 13.828 delavcev in uslužbencev s 120.677 delovnih dni ali 22.304.556 din. Za vse delavce v podjetju kaže statistika, da je povprečno v letu 1951 vsak delavec болоval po 19 dni, kar znesse na enega delavca, ne glede na to, ali je болоval ali ni, 3.540 din. Poleg tega so ogromni izdatki z zdravili. Vsi ti delavci niso bili na delovnih mestih in so drugi namesto njih žrtvovali več svojih fizičnih in duševnih naporov. Prepričani smo, da je ena tretjina teh болоvanj izkoriščanje, ki ga lahko prištevamo k izkoriščanju človeka po človeku. Mar je to demokratičnost, če se ne ukrepa proti takim ljudem, ki so stopili v bolniški stalež in odšli na sekanje drv ali opravljali v tem času doma kmečka dela, ko so se vrnili na delo pa so prvi kritizirali naše pridobitve?

Naš delovni človek ima pri nas z zakonom zagarantiranih 14 dni rednega letnega dopusta, dobri delavci pa od 14 do 30 dni letnega dopusta. V l. 1951 je bilo izkoriščenih 102.629 dni dopusta ali v vrednosti 18.883.736 din. Samo dopusti in болоvanja znašajo cca 41.188.000 din v l. 1951.

Prav to vprašanje socialne politike bo morala sindikalna organizacija še resneje reševati v tekočem letu. Delavec tudi nima možnosti iskati zdravniško pomoč na račun socialnega zavarovanja pri tistem zdravniku, ki si ga on sam želi, odnosno ima največ zaupanja in ima to možnost le na podlagi privatnega zdravljenja. Stremeti bo treba, da se izdela dokončni predlog za skrajšanje delovnega časa na tistih delovnih mestih, kjer delavec ne zdrži zdrav do upokojitve, odnosno je sploh ne dočaka. Poleg teh problemov je še vrsta vprašanj socialne politike in higienske zdravstvene zaščite, ki jih bo treba rešiti.

Nato se je tov. Pogačnik dotaknil novatorstva in racionalizatorstva in ga osvetlil s sledečimi podatki:

1. 1945 — 48 predlogov s prihrankom	686.000 din nagrajenih z 14.885 din
1. 1946 — 202 predloga s prihrankom	5.345.000 din nagrajenih z 73.650 din
1. 1947 — 152 predlogov s prihrankom	5.044.000 din nagrajenih s 113.200 din
1. 1948 — 145 predlogov s prihrankom	6.410.000 din nagrajenih s 192.700 din
1. 1949 — 162 predlogov s prihrankom	8.541.000 din nagrajenih z 299.075 din
1. 1950 — 116 predlogov s prihrankom	9.743.500 din nagrajenih z 231.250 din
1. 1951 — 86 predlogov s prihrankom	13.636.000 din nagrajenih z 216.500 din

Skupaj 912 predlogov v prihr. 49.404.500 din nagrajenih 1.141.260 din

Vsi izvedeni predlogi izkazujejo skupni letni gospodarski prihranek 49.404.000 din ali vsak predlog 86.220 din. Za 1.141.260 din izplačanih nagrad pade na vsak predlog 1.991 din.

Mar niso ti delovni ljudje sposobni, da te svoje tovarne tudi sami upravljajo? Seveda so sposobni upravljati jih, a novi delavci, ki prihajajo v tovarne se bodo tega učili od svojih tovarišev.

Delavskemu razredu Jugoslavije je sojena častna naloga, da pod vodstvom svoje Komunistične Partije vzdrži in izbojuje tudi to bitko, ki bo pomembna ne samo za stvar socializma v Jugoslaviji, ne samo za očuvanje pridobitev in bogatih izkušenj naše ljudske revolucije, temveč bo prav zaradi tega tudi ogromnega mednarodnega pomena, ker mora obračunati z novim pojavom revizionizma v mednarodnem revolucionarnem gibanju.

V bodoče bo morala naša sindikalna organizacija razvijati največje aktivnost na področju ideološko-političnega in kulturno-prosvetnega dela za čim širšo politično mobilizacijo ljudskih množic.

Na tem polju sindikalnega dela je bilo v našem podjetju v preteklem letu ogromno storjenega.

V letu 1951 je bilo v kolektivu sklicanih 113 sindikalnih sestankov, 476 proizvodnih posvetovanj — konferenc, 35 predavanj o zaščiti dela, 103 politični sestanki s predavanji, 106 teoretičnih predavanj organiziranih na iniciativo tovarniškega odbora. Sindikalni odbori so imeli 54 kulturno-prosvetnih prireditelj v svojih obratih v počastitev državnih praznikov. Poleg tega je večina sindikalnih odborov imela redno 14 dnevno ali tri tedensko svoje seje, prav tako podružnice, kjer so reševali in rešili ogromno vprašanj v korist delavstva in kolektiva kot celote.

Na polju sindikalnega dela je bilo izvoljenih in delalo 942 sindikalnih predstavnikov in po analizi meseca decembra od teh 500 aktivno delalo na terenu. Po analizi za tekmovanje smo ugotovili, da je v našem kolektivu poleg partijskih, sindikalnih in gospodarskih funkcionarjev preko 2700 voljenih predstavnikov raznih masovnih, družbenih, kulturnih in političnih organizacij izven kolektiva in v organih ljudske oblasti.

Referat direktorja tov. Ropret Viktorja v diskusiji

Mislim, da ni potrebno, da bi podjetje danes prikazoval v podrobnih številkah. Dotaknil se bom le načelno problemov, ki nastajajo v toku proizvodnje v našem podjetju.

Uspehi v l. 1951 so bili zadovoljivi, vendar bi bili lahko še boljši, kar mislim, da je želja vseh nas. Potrebno je, da se vsak posameznik zaveda svojih dolžnosti do graditve socializma v naši domovini. Osnova vsake fabrikacije oz. poslovanja je red in disciplina. Mislim, da se ne da disciplina vedno diktirati samo od vrha navzdol. Osnovna disciplina mora izhajati z de-

Vsi ti podatki kažejo sodelovanje naših delavcev v raznih organizacijah in organih ljudske oblasti. Nekaj pa nam še kazi ugled, kar so še podružnice na svojih skupščinah razpravljale in smatram, da ni odveč, če tudi v mojem poročilu iznesem, da imamo v našem podjetju še 187 delavcev, ki niso organizirani v sindikatu. Sicer je to število malo nižje napram ugotovitvi lanske letne skupščine, ko jih je bilo še 241 neorganiziranih. Naša naloga je, da pristopimo k vsem neorganiziranim in jih skušamo prepričati o nepravilnem odnosu do delavske organizacije. V nasprotnem slučaju pa bomo lahko ugotovili, da imajo taki tovariši sovražen odnos do naše skupne borbe in naših skupnih ciljev.

V pogledu metode vodstva moramo z agitacijsko propagandnim delom v sindikalni organizaciji priznati dejstvo, da smo bili do sedaj precej oddaljeni in izolirani od politične problematike in agitacijsko propagandne dejavnosti. Največkrat je bila ta aktivnost odvisna od dela poedincev, medtem ko smo se od tovarniškega, preko podružnic, do sindikalnih odborov v glavnem ukvarjali z organizacijskimi in drugimi problemi, vso skrb za organizacijo idejno-političnega dela med člani pa smo prepuščali stihiji in kampanjskemu reševanju.

Posebno pa je treba poudariti, kar je nakazal tudi kongres ZSJ, da morajo biti predsedniki sindikalnih forumov kot splošni, najodgovornejši vodji nosilci politične aktivnosti, ki dajejo pobudo in se vsestransko brigajo za probleme socialistične vzgoje in preobrazbe delavcev in uslužbencev.

Sindikalna organizacija naj postane iniciator pri povezovanju delovnih ljudi mesta in podjetja pri reševanju perečih komunalnih, gospodarskih, zdravstvenih in podobnih številnih vprašanj in pri iskanju in mobilizaciji notranjih rezerv za izvedbo postavljenih nalog.

Istočasno je treba preko naše organizacije usmeriti politično delo tudi proti sovražnemu delovanju tistih, ki se vesele naših težkoč in, k hočejo iz njih kovati koristi le za sebe. Vse take pojave je treba energično odkrivati, ker je njihov cilj izpodkopavati zaupanje naših delovnih ljudi v lastne sile in zgraditev socializma v naši domovini.

lovnega mesta v vsakem obratu, kjer se tako kaže zavest vsakega delavca posebej in s tem njegova pripravljenost sodelovati pri ustvarjanju boljših pogojev za nas vse. Če bomo izhajali iz tega stališča, potem uspehi ne morejo izostati. Pravilno bomo koristili osemurnik in na ta način poiskali vse notranje rezerve, ki se še nahajajo po obratih in oddelkih. Po podatkih, ki jih imamo na razpolago se kaže, da je naš delavec zaposlen povprečno po 6 in pol ure na dan, s čemer ne moremo biti zadovoljni. Zaposlitev mora biti za eno uro večja, kot nam

kažejo dosednji pokazatelji. Ko obravnavamo disciplino s tega vidika, pridemo še do drugih zaključkov. N. pr. lanske leto planke naloge smo izvršili povprečno s 4.795 delavci dnevno na delu, po spisku pa smo imeli dnevno povprečno 5.587 delavcev. Ako ugotovimo razliko, vidimo da manjka dnevno po 792 delavcev. Med ostalimi so všteti bolni, plačan dopust, izostanki po š, največji delež pa imajo izostanki bolnih do tri dni. Tudi tu lahko vplivamo, da znižamo to število na minimum. Ti skoki med delavci na delu in pa po spisku se neverjetno dvigajo prav v petek ali soboto in potem v ponedeljek ali torek zopet padajo. To se pravi, da imamo v podjetju še mnogo ljudi, ki nimajo interesa do skupnosti.

Vedno bolj se poudarja ekonomika podjetja. rentabilnost in samostojnost, kar terja od nas več razumevanja za pravilno gospodarjenje. S tem v zvezi bi se rad dotaknil vprašanja naših normativov, izplenov in norm. Lahko trdim, da pri nas še nihče ni revolucionarno pristopil k reševanju normativov, izplenov in norm, temveč jih je vsak gledal od strani in si mislil, da že pride nekdo, ki bo to vprašanje postavil na glavo. V bodoče pa morajo te stvari biti tako preprosto in pravilno izdelane, da bo vsakemu delavcu jasno zakaj gre.

V lanskem letu smo kljub težavam dosegli plan. Ti uspehi nas ne smejo uspavati in se moramo boriti še za boljše uspehe. K temu so pripomogli naši delavci, tehniki, inženirji, ne smemo pa pri tem pozabiti naših udarnikov, novatorjev in racionalizatorjev, ki so vložili mnogo truda za te uspehe. Tudi odlikovanci ne smejo izostati, ki so zastavili vse svoje sile za dosežene upehe.

V toku petletke smo precej gradili na Jesenicah, saj smo porabili skoraj 1.400.000.000 din za

investicijska dela, od tega je bilo porabljeno 184.000.000 din za gradnjo stanovanj na Jesenicah in Javorniku.

Mislim, da bi v naših pogojih lahko mnogo več naredili, posebno v pogledu družbenega standarda. Higijensko tehnična zaščita je boleča zadeva pri nas. Na drugi strani so pri nas tudi pereč problem menze, kajti tudi te vplivajo na zadovoljstvo človeka in s tem na samo proizvodnjo. Ne smemo pa misliti, da bomo zadovoljili vse ljudi, kajti to se ne da. Moramo vedeti, da so naši obrati stari, da je treba marsikaj podreti in zgraditi, da bo udobnejše za našega delavca.

Dotaknil bi se še predloga družbenega plana, ki je dan v diskusijo. Javna dokumentacija je rodila precej debate in skrbi, kajti to ni lahka stvar, saj gre za obstoj vsakega podjetja posebej. Premalo se zavedamo nalog, ki stoje pred nami, kajti s tem sistemom je padla vsa odgovornost na Delavske svete, Upravne odbore in direktorje, skratka na celotni kolektiv. Če z ozirom na ta predlog pogledamo naše podjetje, vidimo, da bo potrebno precej truda nas vseh, da bomo kos nalogi, ki nas čaka.

S 1. januarjem so bile predpisane nove ekonomske cene za surovine, polfabrikate in finalne proizvode. V podjetju je treba narediti točno inventuro vseh zalog, ki jih imamo, vseh polfabrikatov, ki se morajo obračunati po novih ekonomskih cenah. To pri nas ni lahko, saj beležimo nič manj kot 14.000 artiklov, ki jih dobivamo od zunaj in cca 380 domačih proizvodov po kvalitetah. Ekonomske cene niso postavljene za vse artikle in surovine. V našem podjetju imamo več takih proizvodov, ki jih moramo točno prekalkulirati in jim postaviti ceno, ki mora biti formirana na podlagi ponudbe in povpraševanja, z druge strani pa moramo skrbeti, da podjetje oz. obrat, ne bo delal z izgubo, ka-

kor tudi ne s prevelikim dobičkom. V prvotnem predlogu družbenega plana nam je določena stopnja akumulacije 725, kar velja za kompleksne železarne, kamor je uvrščena tudi naša tovarna. Po vseh predračunih, ki smo jih imeli do danes nam ta stopnja nikakor ne odgovarja in je v zvezi s tem potrebno podati obširno obrazložitev, da se nam odcabri znižanje stopnje akumulacije. Kaj je pravzaprav akumulacija? Če vam povem popolnoma preprosto, je akumulacija razlika med dejansko in prodajno ceno proizvoda. Ekonomska cena, ki je postavljena od strani države, je lahko v tem primeru manjša ali pa večja od cene proizvoda. Če je cena višja, kot znašajo stvarni stroški, ustvarjamo akumulacijo, ki jo odvajamo v določenih procentih. V primeru, če pa znašajo stvarni stroški proizvajalca več kot pa je določena ekonomska cena, bo dotični obrat delal z izgubo. Kot sem že omenil je stopnja v družbenem planu za nas nekoliko previsoka. V uradnem listu št. 2. se nahaja začasni popravek, ki nam določa stopnjo 505. To bi bila nekako realna osnova za naše podjetje. Seveda bo pa potrebno v zvezi s tem precej ekonomskih ukrepov, da bomo to lahko dosegli.

Razumeti moramo tudi to, da imamo mi v predlogu družbenega plana predpisano minimalno kapaciteto naših naprav 99%. Potrebno je računati s tem, da se bo pravilno izrabljalo naše kapacitete in ne samo minimalno, temveč v nekaterih primerih tudi maksimalno, kajti to je neobhodno potrebno, da bomo lahko z istim številom ljudi dosegli več proizvodnje, dali skupnosti več finalnih proizvodov in s tem presegali določeni del akumulacije, kar bo bistveno vplivalo na izboljšanje v podjetju in gospodarstvu na splošno. Slišal sem že kritiko, konkretno na prometu, da se bodo plače znižale. Tovariši, lahko bi vam odgovoril, da to ni res. Plače v sedanjem odnosu ostanejo nekako iste, od nas samih je odvisno, koliko se nam bodo plače zvišale s tem, da bomo po obratih pravilno razporedili delovna mesta, štedili material itd., kar bo vse vplivalo na izboljšanje položaja v našem podjetju. Z druge strani moramo vedeti, da normativi materiala, za tekočo proizvodnjo in normativi delovnih mest niso realni v našem podjetju. Potrebno je računati s tem, da bo moral Delavski svet, Upravni odbor, sindikalna in partijska organizacija temeljito pretresti to vprašanje. Pri reviziji normativov moramo predvsem zajeti naše glavne surovine, kot so koks, ruda, premog, staro železo, ognjevdržni material, energija itd. Če bi zaenkrat Delavski svet in Upravni odbor vzel v pretres samo porabo surovin, ki sem jih navedel, mislim, da bi prišel do konkretnih in lepih zaključkov, z druge strani pa bi prišel do milijonskih prihrankov v dinarjih. S sistematičnim strokovnim in čimbolj masovnim analiziranjem normativov porabe, izplenov in delavskih norm moramo priti do ukrepov, ki bodo pomenili revolucijo v celotnem kolektivu in v vsakem obratu po-

sebej. Izhajati moramo iz stališča, da so dosednji normativi zastareli in birokratski, napovedati jim borbo in vcepiti v slehernega člana kolektiva čut gospodarjenja in zavest borca za rentabilnost podjetja. Kar se tiče ekonomskih cen je potrebno pravilno premisliti in prekalculirati v koliko nam katera ne odgovarja, vzeti pa moramo v obzir vsedržavno merilo in ne natolcevat na primer, da moramo rediti ostale železarne v državi.

Ista stvar je s plačilnim fondom. Za nas mora biti osnova, da z istim številom delavcev, kot smo jih imeli v lanskem letu izvršimo letošnji plan, ki nam je postavljen in ga je Delavski svet že obravnaval. Napačno je misliti, da je za izvršitev teh planskih nalog nujno potrebno več ljudi. Opozoril bi, da je boljše, če ta tendenca navijanja delovne sile navzgor odpade že od vsega začetka. Ni dovolj, da pristopimo samo k študiju družbenega plana, temveč ga moramo konkretno uvajati v obrate, tako da bo slehernemu delavcu jasen, da bo zainteresiran na stvarnih stroških obrata, na plačnem fondu, na disciplini in akumulaciji. Široko poznavanje vsebine narodnega dohodka bo vzpodbujalo naš kolektiv v zavestnega borca za socializem.

Ne smemo imeti preveč bojazni pred nalogami, pogledati moramo z jasnim pogledom v bodočnost in si pri tem ne delati iluzij. Če bomo vsi skupaj pravilno doumeli, kaj nam lahko prinese ta sistem, bo imela korist skupnost, kakor tudi vsak posamezni član kolektiva, ki se je vključil v socialistično graditev.

Želel bi, da tudi v bodoče delamo enotno in skušamo vsako nepravilnost v naši zadušiti. Kar se tiče napak, ki smo jih napravili v preteklem letu jih ne smemo vzeti preveč kritično, vendar jih moramo na vsak način v tem letu odpraviti. V tekočem letu se moramo združiti v enotno fronto, kjer bodo sindikalna in partijska organizacija, Delavski svet, Upravni odbor in uprava podjetja enotni v zastopanju vseh stališč in prepričan sem, da bomo ob koncu leta beležili ogromne uspehe, ki bodo mnogo doprinesli k izgradnji socializma.

Skupščina je sprejela sledeče sklepe:

1. Za izpolnjevanje obveznosti, ki nam jih нареkuje družbeni plan in samostojni plan našega podjetja, se bomo borili za maksimalno izkoriščanje zmogljivosti.
2. Da bomo v tej borbi dosegli čim večje uspehe in da bo naš kolektiv najboljši gospodar, bomo dvigali zavest slehernega člana kolektiva s tem, da bo poznal vsebino naše ekonomike in vsebino narodnega dohodka, v katerih se zrcalijo vsi ekonomski in politični problemi naše socialistične skupnosti in našega podjetja.
3. Da bomo utrdili naše uspehe pri dviganju zavesti in mobilizaciji kolektiva, napovedujemo odkrito borbo proti vsem reakcionarnim elementom, ki hočejo zavirati in pasivizirati delavski razred v naporih pri izvrševanju

nalog družbenega plana. Odkrivali in izločevali bomo vse nosilce kontrarevolucionarnega dela iz naše skupnosti.

4. Borili se bomo proti vsem pojavom partikularizma, kajti gospodarski uspeh v našem celotnem gospodarstvu ne bo mogoč, če se ne bomo upirali tendencam borbe za lastne koristi. Zato mora biti odkrivanje rezerv z iniciativnostjo od spodaj, ena izmed najvažnejših gospodarskih nalog.
5. Za izpolnjevanje gospodarskih in upravnih dolžnosti, ki jih predpisuje gospodarska in delovna zakonodaja bomo skrbeli, da bodo v najkrajšem času rešena vsa socialna vprašanja, kot n. pr. upokojeanci, pravilnik o plačah delavcev, tehnična in zdravstvena zaščita in življenjski standard, splošna preskrba, posebno pa naše menze.
6. Člani Delavskega sveta in Upravnega odbora bodo morali v bodoče učvrstiti zveze z delovnim kolektivom in prenašati sklepe do zadnjega člana. Vendar naj delovanje Delavskega sveta, Upravnega odbora in Sindikata ne bo samo na področju podjetja, ampak naj se prenese na področje mesta in okraja v pogledu izpolnjevanja družbenih nalog. Prodiranje revolucionarnega javnega mnenja

našega avantgardnega dela kolektiva mora zajeti v najširšem smislu ves okoliš in biti vodilo vsemu političnemu, gospodarskemu in kulturnemu življenju.

Skupščina je izvolila sledeče tovariše v predsedstvo Tovarniškega odbora Sindikata metalurgov Železarne Jesenice:

Avsenik Janko, delavec — martinarna
Ambrož Stana, laborantka — OTK
Božič Lojze, delavec — martinarna
Čemažar Janko, delavec — plavž
Dreša Mirko, instruktor — MIŠ
Fon Janez, laborant — OTK
Lenardič Mavro, delavec — valj. Javornik
Likovič Alojz, delavec — cevarna
Miholič Ivan, delavec — cevarna
Pogačnik Franc, delavec — sind. odb. podj.
Pogačnik Zdravko, delavec — elektro peč
Podlipec Ivo, strojnik — energijski
Rebernik Franc, nameščenec — gl. pisarna
Škrlj Franc, delavec — komunalni oddelek
Zbontar Peter, asistent — valj. Javornik

Pismo tov. Janeza Mlakarja Sindikatu Železarne

Najlepše se zahvaljujem odboru in tudi celemu kolektivu sindikalne podružnice Železarne Jesenice, za spominsko priznanico, ki mi je bila izročena na občnem zboru dne 20. januarja t.l. za moje 35-letno članstvo in delovanje v rdečem sindikatu metalurških delavcev.

Tovariši! Ob tej priliki bi vam rad rekel nekaj besed ter vas povedel za par minut nazaj v pretekla leta.

Petintridest let v zgodovini ni veliko. Več pa pomenijo za posameznika, ko se ozira nazaj na vse tiste dni, ko smo bili neprestano borbo za naš obstanek in napredek. Ko sem jaz in še nekaj drugih tovarišev vstopil med organizirane borbe v takratni Metalarbeiter Verband v Železarni, mi zaupnik, pokojni Likovič, ni mogel dosti povedati. Slučajno sem bil radi branja mnogih knjig bolje poučen o pomenu organizacije, kot pa on sam. Kako reven je bil še takrat naš sindikat. Mi smo bili pa tudi brez izkušenj. Kako smo občudovali predsednika tov. Gabrijela, ko nam je preprosto govoril na naših zborovanjih. Čudili smo se, da je to sploh mogoče, ker smo bili vajeni, da so na javnih zborih govorili samo visoko šolani ljudje. Skromne so bile takrat zahteve po svobodnem zborovanju, demokratičnih volitvah in osemurniku. Najbolj drzni duhovi so takrat komaj sanjali o stvareh in pridobitvah, ki jih danes že imamo, in se zde mnogim tovarišem tako enostavne, kakor da jih je čas sam prinesel, ne pa borba na življenje in smrt.

Toda razmere v našem sindikatu so se hitro boljšale, posebno še ko je svet pretresla vest o

oktobrski revoluciji. Takrat smo začeli uvidevati, kakšno moč predstavlja množica, če je organizirana. Tako smo tudi mi leta 1918 napravili prvi poizkus in priredili javno zborovanje kar na cesti pred tovarno, kjer so posamezni delavci že javno nastopili in iznesli svoje zahteve pred tisočglavo množico. Strah in zaprepasčenje je izzvala naša prva demonstracija, ker seveda tega zborovanja nismo nikjer prijavili in nikogar vprašali za dovoljenje. Naši nasprotniki so se ta dan potuhnili in poskrili, ravno tako tudi žandarmerija. Tako smo tudi uvideli, da lahko vsak delavec javno pove svoje težkoče. Na poznejših zborovanjih je nastopalo vedno več govornikov in vedno bolj je rasla delavska zavest.

Prišel je polom mačehe Avstrije. Prišli smo v novo državo, s tem tudi v nove boje. Stara država je razpadla, naši razredni sovražniki so pa ostali, kajti nismo še imeli vodstva, ki bi znalo delavski razred pripeljati do prevzema oblasti.

V naših vrstah so bili tudi ljudje, ki so zahtevali, da sklepamo večne kompromise z buržoazijo. Vendar je večina naših kovinarjev ostala na pravi poti. Ko je bila l. 1919 ustanovljena Komunistična partija Jugoslavije, smo v jeseni tega leta na velikem zborovanju, v delavskem domu pri „Jelenu“ sklenili, da stopimo vanjo. Ena četrtnina članstva je radi hujskanja desnih socialistov odstopila, ostale tri četrtine, to je preko 900 članov, pa je prestopilo v Partijo.

Tovariši, ko smo imeli končno res razredno Partijo, pa naše zahteve niso bile več tako

skromne. Borba se je začela. Prišlo je preganjanje, razpust komunistične stranke, „fašizem“, šestojanuarski režim itd.

Prišlo je do okupacije države in obenem do osvobodilne borbe in končne zmage, zmage za ceno milijonskih žrtev, do svobode.

Tovariši, zakaj vas na kratko spominjam na pretekle dni? Zato, da bi znali ceniti kaj danes vse imamo. Vseskozi prejšnje čase smo bili delavci ločeni v mnoge stranke in se prepirali med seboj, buržuji pa so nas hujskali. Izpolnila se je naša najbolj goreča želja, da bi imeli enotno organizacijo. Glejte, danes imamo mogočno delavsko zvezo, v kateri je mesto za vse poštene delavce; to je „Zveza sindikatov“.

Uresničil se je tudi sen naših davnih dedov, kmetov, puntarjev, dosegli smo, da imamo slovensko državo v zvezi z bratskimi republikami Jugoslavije. Najbolj drzni duhovi v delavskem gibanju si niso predstavljali, da bomo v tako kratkem času prišli do teh velikih pridobitev. Tovariši, kako skromne zahteve smo nekdanj imeli in kaj vse danes imamo.

Kdo se danes še pogovarja o osemurniku, kdo o ženski volilni pravici, o zaščiti delavcev, o socialnem zavarovanju? Vse to obravnavamo kakor bi padlo iz neba, ne pa da je plod stoletne borbe.

Imamo lastno državo, svojo vojsko, oblast, Partijo, Enotne sindikate, lastniki smo malih in velikih tovarn in podjetij, sami znamo gospodariti, kakor smo se znali sami boriti.

Danes imamo za uspešno delo na političnem, kulturnem, gospodarskem in sindikalnem polju v našem kolektivu Železarne Jesenice, veliko število tovarišev iz vrst preprostih delavcev do inteligentov z zadostno teorijo in prakso. Treba je le dobre volje, požrtvovalnosti, predvsem pa vztrajnosti, ki je predpogoj vsakega napredka,

pa bomo z lahkoto uredili našo tovarno in njeno gospodarstvo tako, kot zahteva socialistična država in mi vsi, da bomo lahko vzor vsem ostalim kolektivom v državi.

Tovariši, ne strašite se raznih zaprek, kakor se jih mi tudi nismo, ki smo se nahajali v težkih borbah in vzdržali v trenutku, ko je izgledalo, da je vse zaman, ko so bile zdecimirane in zrešane naše vrste in smo vzdržali, po domače povedano, s svojo svojeglavnostjo in trmo oziroma s svojo prepričanostjo in predanostjo stvari. Brez ozira na silne žrtve, brez obzira na levo in desno smo morali in tudi prehodili to pot, ki jo je zgodovina zahtevala od delavcev v revolucionarnem gibanju za ustvaritev socializma v novi in srečnejši Jugoslaviji.

Posebno pa vam, mladi tovariši, ki stopate danes v naše borbene vrste, kličem, da se z veseljem poprimete nalog, ki vas čakajo. Upam, da boste to veliko lažje vršili, kot mi, saj imate boljše pogoje in vso pomoč v močni Partiji, Enotnih sindikatih, ljudski vojski, OF, svojih tovarnah in podjetjih itd. S takimi aduti, ki jih imate danes vi v rokah, morate podreti vse ovire in zapreke preteklosti in krivičnega sveta, drugo za drugo tako, kot pada trava koscu pod koso.

Torej, tovariši, samo naprej gre naša pot, naprej v socializem, za srečnejšo bodočnost nove Jugoslavije in nas vseh, brez ozira na klevete, ki padajo na vas od leve in desne, brez ozira na krive preroke, ki bi radi našo borbo utajili, ter nas utopili v žlici vode. Kakor je bila naša pest trda v borbi za svobodo, tako naj bo trda danes in v bodoče pri graditvi našega novega gospodarstva.

Naj živi naša Zveza sindikatov!

Mlakar Janez

Edi Delopst:

POMENEK OB DRUŽBENEM PLANU

Ob pisanju tega prispevka je o tem vprašanju razgibano že vse naše delovno ljudstvo. Mnogo je bilo že napisanega in govorjenega o družbenem planu, zato se bom teh stvari dotikal samo ob priložnostih, kjer so nujno potrebne za pravilno razumevanje. Namen imam prikazati pojem in pomen družbenega plana in v zvezi s tem specifične naloge, ki čakajo prav naše podjetje. V kolikor mi to ne bi uspelo, prosim bralce, da mi oprostite.

Problem gospodarjenja — specifično za naše podjetje — je smotrno organizirana proizvodnja, ki se logično more in mora dopolnjevati z blagovnim prometom, oziroma cirkulacijo. V sodobnem času in polpretekli dobi ločimo — v svetovnem merilu — kapitalistični način proizvodnje na eni strani in socialistični način proizvodnje na drugi strani z novimi proizvodnimi odnosi, za katerega v sedanjosti konkretno pri nas ustvarjamo pogoje. Oglejmo si bistvene značilnosti obeh proizvodnih načinov.

Ustvarjeni, torej izdelani proizvodi za trg oz. menjavo postanejo blago. Kaj je bistvena karakteristika blaga? Bistvena karakteristika blaga je v tem, da ima uporabno vrednost in vrednost samo. In kaj je uporabna vrednost blaga? Uporabna vrednost blaga je tak ali drugačen uporabni namen, n. pr. uporabna vrednost stola je, da na njem sedimo, da ga uporabljamo.

Ostane nam še vrednost sama. Mi vemo, da neki predmet menjavamo v gotovem razmerju za enega ali več drugih predmetov, n. pr. dva para čevljev za mizo. Vprašanje pa je, zakaj prav tako razmerje in kako pridemo do tega razmerja. Če pustimo ob strani vse tržne okolnosti, bodisi v pozitivnem ali negativnem smislu, ki bi mogle vplivati na to razmerje, spoznamo, da imata oba predmeta nekaj skupnega, nekaj kar jima odreja to razmerje. In to skupno je delo. Delo je torej družbena substanca, osnovna sestavina proizvodnje same in proiz-

vodnih odnosov. Vrednost blaga je torej vrednost blaga samega brez njegove uporabne vrednosti, n. pr. vrednost stola je vrednost vložene dela za izdelavo tega stola brez njegove uporabne vrednosti.

Nadaljna značilnost za blago je tudi v tem, da predmeti, ki jih proizvajamo, niso namenjeni naši potrošnji (mišljena je proizvodna ali individualna potrošnja, n. pr. v okviru našega podjetja), temveč mi te proizvode odtujujemo (odvajamo) tistim osebam in podjetjem — vejam dejavnosti, ki imajo zanje uporabno vrednost. Proizvode odvajamo potem trga oz. blagovne menjave. Različni proizvajalci prinese na trg različne proizvode. Stvar menjave izgleda enostavna. Vemo pa, da je imela menjava v zgodovinskem razvoju družbe več stopenj ali faz. Temu razvoju lahko sledimo od slučajne menjave, preko enostavne in razvite do blagovne menjave. Zadnja pride v poštev za naša razmotrivanja. Oglejmo si, kako je s to stvarjo v kapitalizmu.

Znano je, da smatramo za osnovno protislovje kapitalističnega načina proizvodnje to, da so proizvodna sredstva (stroji, material itd.) v lasti peščice ljudi — kapitalistov, proizvodnja pa je družbena (družbena zato, ker v njej sodelujejo proizvajalci — delavske mase), toda proizvod sam si spet lasti oz. postane last privatnika, konkretno kapitalista. Preobširno bi bilo razlagati vse modifikacije, to je vse oblike, zveze in posledice kapitalističnega načina proizvodnje. Ekonomski tečaj pri našem podjetju obravnava globlje in detajlneje vsa ta vprašanja, zato mislim, da lahko preidem na druga vprašanja, katera se nam ob razvijanju teh misli pojavljajo.

Znano je tudi, da zlasti v zgodnjem kapitalizmu, pa tudi pozneje v razvitejših fazah kapitalizma, trg stihijsko (samohotno, nepredvideno in z zlimi posledicami) vpliva na proizvodnjo. Proizvodnja je odvisna od blagovne menjave, z drugo besedo od prodaje blaga. Če pa je trg prenasičen z gotovim blagom, ni povpraševanja po njem. Nastopijo krize, kapitalistične krize, ki so našim delovnim ljudem najbolj znane pod pojmom zapiranja tovarn, oziroma brezposelnosti. Jasno je, da imajo te krize za posledico prelivanje kapitala v nove rentabilnejše gospodarske veje, dokler tudi v teh ne pride do zastojanja in s tem do splošne krize.

Osnovna gonilna sila kapitalista je profit. Zato kapitalist nima kompleksnega (vsespolšnega) stališča do vseh perečih vprašanj, kot so življenjski pogoji delavca, njegovi socialni problemi itd. Seveda te trditve veljajo predvsem za zgodnji kapitalizem, pozneje v višjih oblikah kapitalizma, — kot je n. pr. imperializem, ki kljub svojim specifičnim pojavom kot so izvoz kapitala v gospodarsko zaostale in nerazvite države, finančna oligarhija (vlada maloštevilne in bogate rodbine ali posameznikov), poskuša reševati kritična gospodarska obdobja in izravnati globoke prepade med padcem in vzpo-

nom proizvodnje — pa najdejo nove, bolj rafinirane oblike izkoriščanja proletariata ter težijo že k nekemu načrtnemu gospodarstvu, ki pa se bistveno razlikuje od našega takozvanega socialističnega planskega gospodarstva. Zato se pojavljajo razni gospodarski načrti kot regulatorji kapitalističnih protislovij, ki pa jasno vedno ne dosežejo zaželenega uspeha.

Iz gornjih izvajanj je jasno, da se vse življenje, predvsem pa gospodarsko življenje, razvija po nekih zakonih, ki jih imenujemo ekonomske zakone. Kako ti zakoni v glavnem delujejo v kapitalističnem družbenem redu, smo si na splošno že ogledali. Zanima nas, če ti zakoni delujejo tudi v socialističnem družbenem redu in če delujejo — v kakšnem smislu. S tem prehajamo na socialistični družbeni red in s tem v zvezi na družbeni plan, kjer bo težišče nadaljnjih izvajanj.

Ekonomski zakoni delujejo tudi v socializmu, ker jih tudi socialistična družba ne more odstraniti. Socialistično gospodarstvo stremi za tem, da vse negativne pojave teh zakonov cmiljuje oziroma preprečuje. Nezdružno in nepravilno stališče kapitalizma do nekaterih nerazvitih oziroma zaostalih gospodarskih panog, socializem odstranjuje v stremljenju po gospodarski ureditvi celotne proizvodnje in razvijanju gospodarskih panog v pravilnem razmerju. Za doseg takega razmerja med posameznimi gospodarskimi panogami in tudi gospodarskega razmerja med našimi republikami, ob današnjem družbenem redu, ko ni osnovna tendenca našega gospodarstva le goli profit, temveč zadovoljitev vseh človeških potreb naših delovnih ljudi, uvajamo naš družbeni plan. V tem je smisel družbenega plana — regulatorja našega nadaljnjega razvoja. (Nadaljevanje sledi).

Družbeni plan, ki je postavljen na osnovi lanskega letnega računa in uspehov bo od nas zahteval dobro gospodarjenje. Z zavestno in dobro organizirano splošno štednjo predvsem osnovnih surovin in s tem s poboljšanjem izplena v vseh obratih bomo lahko prihranili velike denarne vsote.

Ena takih važnih surovin je koks. V naši državi šele gradimo prve velike in moderne koksarne, ki bodo pričele obratovati prihodnje leto. Odvisni smo še od inozemstva, kar nas stane velika devizna sredstva. Če pa prihranimo en sam procent od celotne letne potrošnje koks, ki znaša nekaj nad 100.000 ton, prihranimo več kot 13 milijonov din.

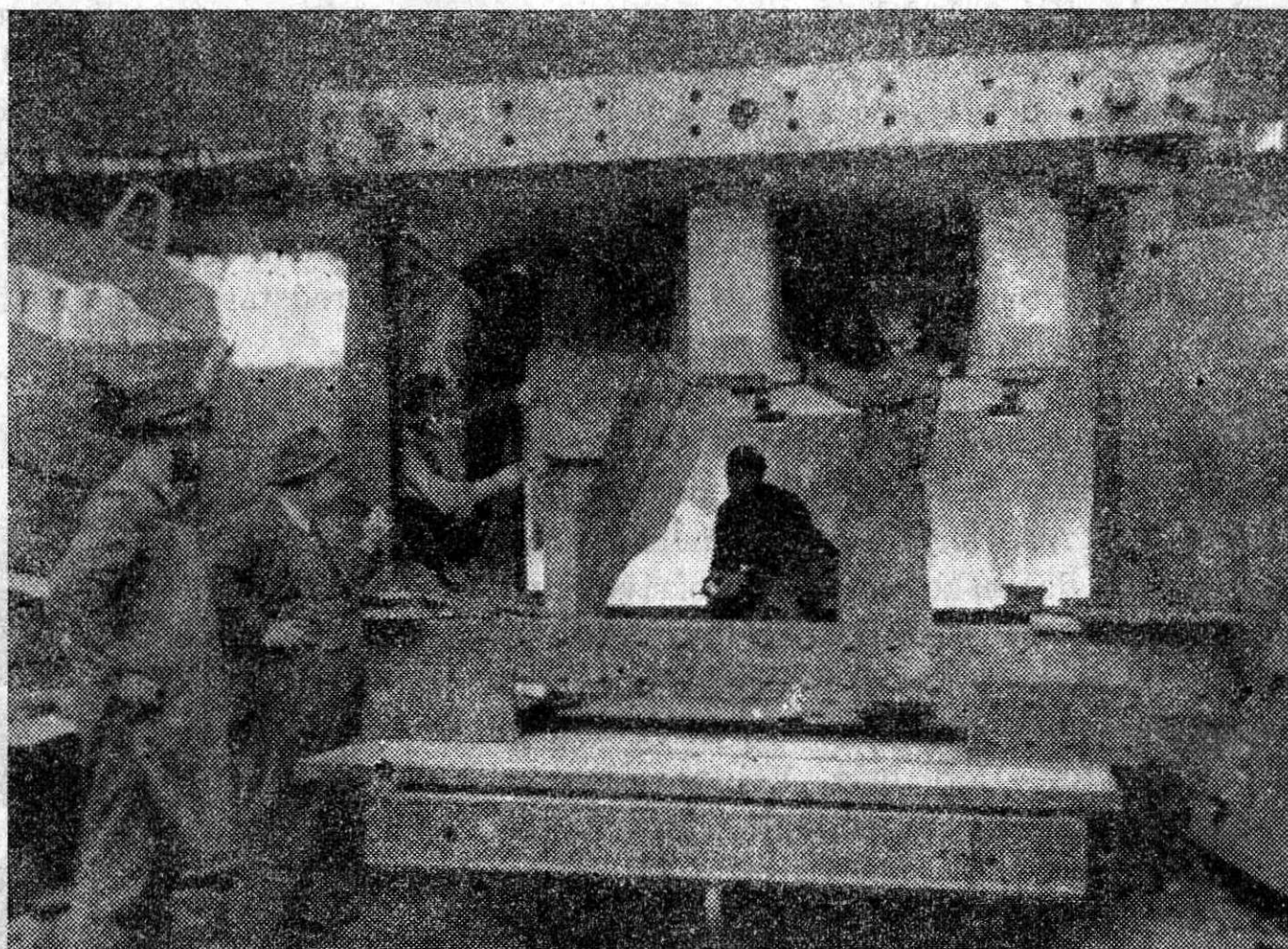
Tovariš, tudi od tebe je odvisno, da v lastnem interesu in v interesu socialistične skup-

Nekaj o kvaliteti in prihrankih v jeklolivarnah

Kvaliteta in prihranki v jeklolivarnah se dajo doseči, če je na razpolago dosti prostora in gotovi pripomočki. Kalupi se potem lahko razvrste po vrstah predpisanih kvalitet in da je vsako litje na mestu tako, da ga ni treba prenašati.

Med vsemi poznanimi jeklolivarnami v naši domovini bo livarna v Guštanju prva, kjer se lahko lijejo večji komadi, ki se kalupirajo v

zemljo. To bo začetek cenejše priprave in izdelave. Tudi na Jesenicah bomo to mogli izvršiti, ko bomo imeli več prostora. Tedaj se bomo lahko kosali s tujimi tovarnami za težke komade. Za to pa nam je potrebno: prostor, šamotna masa, par prenosnih peči z ventilatorjem v velikosti $800 \times 650 \times 700$ mm na kurjavo z drobnim koksom, 6 komadov obtežilnih teles $6000 \times 400 \times 400$ mm za obtežitev kalupa za

Gornji del kalupa
za zeniški bločni voz

nosti zastaviš vse sile za varčevanje in uresničitev tega prihranka.

težke komade (četudi damo ploščo pod kalup s štirimi vijaki na vogalih za pritrditev gornjega dela). Prostor za vlivanje mora biti pod žerjavom tak, da 60 tonska ponev prinese tekoče jeklo nad vlivek komada.

Za primer vzemimo 60 tonsko stojalo za valjarno 2400 na Javorniku. Za kaluparjenje teh komadov je bil potreben kalupni okvir, ki je stal preko 400.000 dinarjev, glavno pa je bilo prenašanje kalupa, ki je s peskom vred tehtal okrog 50.000 kg. S tem je bil preobtežen 25 tonski žerjav, delo pa je bilo riskirano in nevarno.

Drug primer je bločni voz za Zenico v skupni teži 30 ton. Zanj je bil potreben 3 m visok kalupni okvir. Po litju je bilo otežkočeno krčenje odlitka, kar gre na račun kvalitete.

Navesti bi mogli še mnogo primerov v zadnjih letih, ko smo odlitke brez nesreče napravili. S pridobitvijo prostora za kaluparjenje v zemljo, kjer ne bi bili potrebni veliki kalupni okvirji, se bo kapaciteta naše jeklolivarne povečala, proizvodnja pa zboljšala in pocenila.

Franc Torkar st.

Sneg - povzročitelj težke nesreče

Ogromne množine snega, kakršne komaj pomnijo najstarejši ljudje, so v petek 15. februarja 1952 povzročile v naši tovarni težko nesrečo. 5 minut po polnoči se je vdrla streha v rudarni obrata Plavž in skupno s snegom pokopala pod seboj več delavcev.

Poklicni gasilci, ki so bili po predlogu direktorja že od prejšnjega večera v pripravljenosti, so takoj prihiteli na pomoč. Pozivu so se takoj odzvali tudi prostovoljni gasilci, za odstranjevanje ruševin iznad ponesrečencev pa je bilo takoj pritegnjenih okoli 50 delavcev iz obratov. Zaradi padanja posameznih visečih delov konstrukcije je bilo reševanje zelo otežkočeno. Vendar je po zaslugi požrtvovalnih gasilcev že po nekaj minutah uspelo rešiti prvega ponesrečenca. Pri reševanju so s primernimi ukrepi, nasveti in dejansko pomočjo požrtvovalno pomagali tudi predsednik UO tov. Božič Lojze, direktor podjetja tov. Ropret Viktor, glavni mehanik tov. Beguš Vinko in naš znani gorski reševalec tov. Čop Jože. Vsi navedeni zaslužijo vse priznanje in pohvalo.

Reševanje je trajalo 3 ure in 15 minut. Ponesrečencem je nudil prvo pomoč dr. Milan Čeh. Rešeno je bilo 6 delavcev z lažjimi poškodbami, od katerih se eden zdravi v bolnici, vsi ostali pa doma. 4 delavci so pravočasno odskočili in ostali brez poškodb. Pri izvrševanju svoje delovne dolžnosti so skupno smrt pod ruševinami našli trije sodelavci:

BALAŠKO ŠTEFAN

MRGAN JOŽE

MELIN JOŽE

Smrtno ponesrečeni sodelavci so bili položeni na mrtvaški oder v mali dvorani Sindikalnega doma. Ob krstah smo jim zadnjo čast izkazali s častno stražo, za katero so se na pol ure menjavali po štirje sodelavci iz vseh ob-

ratov. Poslednjo častno stražo na dan pogreba v nedeljo 17. II. od 14.30 do 15. ure so držali člani Upravnega odbora. Slovesen in lep pogreb, kakršnega Jesenice še niso videle, je bil poslednja in ganljiva oddolžitev trem vestnim in tragično preminulim sodelavcem naše tovarne. Sindikat podjetja se zahvaljuje vsem, ki so kakorkoli pripomogli k čim dostojnejši počastitvi mrtvih sodelavcev, vsem, ki so oddržali častno stražo, vsem številnim darovalcem vencev, predstavnikom UO, DS in podjetja Železarne, predstavnikom MLO, OF, MK KPS in vseh

Krste žrtev snega — naše mrtve sotovariše so položili na sani, ki so jih spremljali njihovi sodelavci iz obrata v delovnih oblekah

ostalih množičnih organizacij, članom gasilske čete Železarne Jesenice in Narodne milice, pevskemu zboru SKUD-a „Tone Čufar“, javorniški in jeseniški godbi in vsem ostalim, ki so tako številno spremili mrtve sotovariše k njegovemu počitku.

Ob odprtem grobu se je od mrtvih tovarišev poslovil v imenu Upravnega odbora tov. Ropret Viktor, v imenu Sindikata predsednik tov. Škrl Franc in v imenu obrata Plavž tov. Kuharič Boris.

Slaya padlim borcem dela!

V tem sestavku bomo prikazali osebne like nekaterih starih železarjev, ki so bili med prvimi graditelji jeseniške železarske industrije.

Ta sestavek je namenjen poleg domačinom tudi vsem tistim delovnim ljudem, ki so prišli v zadnjih desetletjih minulega stoletja iz drugih fužinskih ognjišč, ki so proti koncu stoletja ugašali eden za drugim in se končno zlili v veliko železarsko industrijo na Jesenicah.

Prostor in čas nam ne dopuščata, da bi vsakomur, ki je delal vsaj preko 40 let posvetili nekaj vrstic.

Morda bo kdaj izšla zajetna spominska knjiga, ki bo prikazala nastanek in razvoj železarstva v naših krajih in stare rudarje in železarje, ki so gradili temelje sedanje železarske industrije.

Po alfabetskem vrstnem redu prinašamo kratke življenjepise sledečih sodelavcev:

Ažman Janez

Ažman Janez je bil rojen leta 1855 v Križah pri Trziču, kot sin Janeza Ažmana, p. d. Štrekarja, ki je tudi okoli 40 let koval in oblikoval železo in jeklo v razne profile v tržiški kovačiji. V službo pri KID je vstopil leta 1873 kot 18-letni mladenič. Njemu so sledili bratje Karol, Maks, Matija in Miha, ki so dolga desetletja kovali in valjali železo v Bohinju in kasneje na Jesenicah.

Janez je bil velik, močan in resen mož. Zaposlen je bil kot kovač. Tega dela se je oklenil z vso resnostjo. Dolga desetletja je koval pod težkimi kovaškimi kladivi v serijah kovaške izdelke, ki so se izvažali na debelo in tvorili važno postavko v gospodarski bilanci naše železarske industrije. Ta pokončni mož je umrl leta 1940, star 85 let.

Bernard Nikolaj

Nestor gorenjskih kovinarjev in godbenikov je pred dobrimi desetimi leti v starosti 93 let za vedno zatisnil svoje trudne oči.

Bernard Nikolaj je bil rojen 14. aprila leta 1849 v Bohinjski Bistrici. Ko je bil star 12 let, si je že sam služil svoj vsakdanji kruh. Na posebnem službenem spričevalu, ki mu ga je izstavilo vodstvo fužin barona Zoisa v Bohinjski Bistrici leta 1869, je zapisano, da je Bernard Nikolaj delal leta 1861—1868 kot stružilec v splošno zadovoljstvo podjetja.

Ko so l. 1869 prešle fužine v Bohinjski Bistrici v okvir takratne KID je Bernard ostal v službi pri novih gospodarjih. Ko je Železarna v Bohinjski Bistrici 7. oktobra l. 1890 pogorela, se je z drugimi bohinjskimi železarji tudi on preselil na Jesenice, kjer je delal v Železarni vse do l. 1930, ko je bil upokojen. Delal je pri isti delovni skupnosti polnih 69 let in s tem dosegel najvišje število službenih let med vsemi

gorenjskimi kovinarji in verjetno tudi med vsemi v Evropi.

Bernard je bil srednje velike in precej sloke postave, močnih brk in ličnih kosti in jasnih oči. Govoril je malo, njegove besede so bile vedno prevdarne. Njegov življenjski ideal je bila družina, služba, lasten dom in godba. Vse mu je uspelo v polni meri. Njegovi se lahko s ponosom spominjajo svojega očeta, deda in pradedu.

Pokojni Bernard je bil prvi kapelnik železarske godbe v Boh. Bistrici in pozneje tovarniške godbe na pihala na Jesenicah. Pod njegovo veščo roko je bilo tekom let prirejenih nešteto odlično uspelih koncertov širom Slovenije. Iz njegove šole je izšlo nešteto dobrih godbenikov, ki širijo glasbeno kulturo daleč na okoli. Da je dosegla glasbena in pevška kultura v železarskem revirju tako visoko stopnjo, je to v veliki meri zasluga glasbenega mojstra Bernarda.

Hlebanja Andrej

Rodil se je l. 1871 v Kurji vasi. Kot petnajstletni fantič je moral tudi on iti na delo v fužine na Stari Savi.

Leta 1890 je začela obratovati nova železarna na Jesenicah in postal je mazač turbine števil. 2, ki je poganjala tri valjčne proge: za valjanje žice, tračnega železa in profilnega železa. Nekaj let kasneje je razneslo veliko turbinsko pogonsko kolo in pri tem ubilo upravnika turbine Karla Čopa iz Stare Save. Hlebanja je v veliki nevarnosti za lastno življenje ustavil turbino in s tem preprečil še večjo škodo. Drobcji kolesa so se razleteli po vsej valjarni, valjavci pa razbežali na vse strani. Večji kos kolesa je celo predrl zapadno steno ogromnega poslopja in so ga kasneje našli na Pontebi, kakor se je imenoval nasip, ki se nahaja na trikotu med Savo in Ukovo. Ta kos razbitega kolesa je tehtal več kot 300 kg.

Takratni generalni ravnatelj tovarne je Andreju Hlebanju osebno izročil v znak priznanja za njegovo junaško delo dragoceno žepno uro.

Kleč Jakob

Kleč je najmlajši med železarji, ki jih v teh vrsticah omenjam. Omenjam ga zato, ker je umrl v času, ko je ležal somrak okupacije nad našo domovino.

Rodil se je l. 1880 v Bohinjski Bistrici. Službo v železarni je nastopil l. 1898 kot 18 letni mladenič. Dolgo vrsto let je delal v livarni kot čistilec litin, kasneje je postal predelavec, tik pred drugo svetovno vojno pa mojster te stroke v livarni. Kleč je bil dober in navdušen pevec. Lepota narodne pesmi ga je spremljala po vseh potih življenja. Dne 15. oktobra l. 1944 je preminul po kratki bolezni. Lik srednje ve-

likega moža-lepih in odkritih oči ter prevdarne besede mi bo lebdela še dolgo pred očmi.

Na njegovi poslednji poti ga je pospremila velika množica ljudi. Jesensko sonce je s poslednjimi žarki obsevalo njegov poslednji dom.

Ko so pevci zapeli lepo pesem „Priatelju v slovo“ — so se vsem navzočim orosile oči in zdelo se mi je, da je stari pevec Jaka Kleč stopil iz groba v krog prijateljev pevcev, s katerimi je nešteto krat v življenju drugim pel.

Koblar Jakob

Tik pred pričetkom druge svetovne vojne je odšel v večnost Koblar Jakob, ki je bil med najstarejšimi valjavci Železarne Jesenice. Rodil se je 1. 1851 v Zalem legu pri Železnikih. Ko je dovršil ljudsko šolo, so ga starši poslali v Ljubljano na gimnazijo. Toda šolske klopi so postale svobodoljubnemu fantu z dežele kmalu preozke. Ko je dovršil tretjo gimnazijo — je obesil šolo na klin in šel s trebuhom za kruhom v širni svet. Leta 1880 je prišel kot zrel in izkušen mož v železarno v Bohinjski Bistrici, kjer je delal kot valjavec do leta 1890. Ko je 7. oktobra 1. 1890 pogorela železarna v Boh. Bistrici, je prišel med drugimi Bohinjci tudi Koblar na Jesenice, kjer je valjal železo še dolgo vrsto let.

Kren Ferdinand

Rodil se je 1. 1843 v Kočevju. Osnovno šolo in nižjo gimnazijo je obiskoval v Kočevju, realko in tehniko pa je absolviral na Dunaju, kjer je tudi diplomiral kot gozdarski inženir.

Prvo službo je nastopil pri grofu Auerspergu v Kočevju dne 1. maja leta 1873, pa je kot 30 letni mož nastopil službo pri KID kot geometer, ki jo je izvrševal do svoje smrti 1. 1934. Pri KID je bil zaposlen polnih 61 let.

V tisti dobi, ko je geometer Kren nastopil to službo, je bila KID lastnica ogromnih gozdov na Mežaklji, Jelovici, Pokljuki, v Karavankah in v Zgornji Savski dolini. Bila je lastnica blejskega gospodstva z gradom, ki je pripadal brik-senškemu škofu, fužin in plavža na Stari Savi,

s pripadajočimi rudniki in rudoslednimi pravicami. Večino tega ogromnega ozemlja je geometer Kren prehodil, razmejil in napravil nešteto katastrskih map. Včasih je bil po cele tedne na terenu in sploh ni prihajal domov.

Napravil je tudi celo vrsto map in risb nekdanjih rudnikov, fužin in graščin, ki so spadale pod okvir tedanje KID. Napisal je tudi kroniko o nastanku in razvoju železarske obrti in industrije na Gorenjskem.

Lavtižar Vinko

Rodil se je 22. januarja l. 1866 na Stari Savi pri Pavlnu. Ko je bil 10 let star, so ga poklicali na delo v fužine, kjer je ribal jeklo. Ko je do-

Lavtižar Vinko v mladih letih s svojo materjo

rasel je bil postavljen v novi železarni za upravnika vodne turbine števil. 1, ki je poganjala težko

progo. Ko je bila ta l. 1913 prestavljena na Javornik, je poganjala novo žično valjarno, kadar je bilo treba.

Danes živi kot 86 letni starček v zasluženem pokoju na zapadnem koncu Jesenic v Čufarjevem gradiču. V Železarni je delal polnih 52 let.

Logar Franc

Logar Franc je bil eden najlepših in najbolj markantnih sodelavcev svojega časa. Z orjaško postavo, krasno maksimilijansko brado, lepim in odličnim nastopom, je vzbujal pozornost v vsem železarskem revirju in daleč po gorenjskem podeželju.

Rodil se je leta 1865 v Bohinjski Bistrici, ki je dala naši železarni največ dobrih in vestnih delavcev. Kot 16 letni mladenič je nastopil službo v tamkajšnji železarni. Ko je ta železarna l. 1890 pogorela, je prišel tudi Logar v jeseniško železarno, kjer je v žični valjarni kot predprogar valjal caglje še nekaj let. V zimi leta 1903-4 je huda revmatična bolezen tega orjaka položila na bolniško posteljo, s katere ni več

vstal. Spominjam se ga, ko je v mali sobi stare bolnišnice rjul od nepopisnih muk. Po 16 letih ga je l. 1919 v starosti 54 let trpljenja odrešila smrt.
(Nadaljevanje prihodnjič.)

POPRAVEK

V prvi številki „Železarja“ se je na strani 6 v desni koloni zgoraj vrnilo nekaj napak. Odstavek naj se glasi takole:

Pred prvo svetovno vojno je prejemal upokojenec od Bratovske skladnice 6 gld 66 krajcarjev, vdova pa 3 gld 33 krajcarjev pokojnine. Med obema vojnama pa je staroupokojenec prejemal z doklado vred največ 125.— din, vdova pa največ 115.— din pokojnine na mesec.

Pravtako so pomotoma izpadli med starimi železarji sledeči tovariši:

1409 Ravnik Štefan, roj. 1887, delavec nadzorne službe

738 Rozman Jože, roj. 1875, valjavec

324 Žvegelj Franc, roj. 1887, mojster v skladišču žičarne

Vsi trije so izpolnili 50 let službovanja.

K 70-letnemu jubileju Gasilske čete Železarne Jesenice

Življenje in delo gasilske čete Železarne Jesenice

Življenje gasilske čete Železarne Jesenice sega tja v leto 1882, ko je bilo ustanovljeno prostovoljno gasilsko društvo v fužinarskem bohinjskem kotu. Že tedanji vladodržci in akcionarji tedanjih fužin v Bohinju so sprevideli potrebo po ustanovitvi društva, katerega interes bi bil ščititi imetje kapitalistov in poedincev pred ognjem. Ne moremo si zamisliti s kakšnimi napravami so si naši predniki orali ledino na polju gasilstva. Vse naprave so bile dokaj primitivne, kar je imelo za posledico neukrotitev razbesnelih ognjenih elementov.

Iz kronike gasilstva v bohinjskem kotu je v mnogih slučajih razvidno, da s tedanjim orodjem in neorganiziranostjo članstva ni bilo mogoče preprečiti, kaj šele uspešno gasiti požare, ki so upepeljevali razne objekte.

Toda gasilstvo se je dan za dnem izpopolnjevalo in to v tehničnem in organizatoričnem pogledu ter danes doseglo stopnjo napredne organizacije, ki strumno koraka s časom v korak.

Tako se je razvijala gasilska četa Železarne Jesenice iz enega pokolenja v drugo in si utirala pot do uspešnega gasilstva.

Priznati moramo, da je gasilska četa Železarne Jesenice imela vse pogoje za izpopolnitev, ter samo na ta način dosegla višjo stopnjo opreme, kakor tudi organiziranosti napram ostalim podeželskim četam. Že prejšnji lastniki podjetja so se zavedali kakšnega pomena je zanje gasilsko društvo, saj je razvidno iz takratne evidence, kaj in koliko so rešili in obvarovali prav ti gasilci.

Danes pa se člani gasilske čete Železarne Jesenice sami zavedajo kakšna je njihova dolžnost, ko čuvajo ljudsko imovino.

Že v predaprilski Jugoslaviji je bila četa Železarne Jesenice številčno najmočnejša. Med okupacijo so se člani gasilci tudi zavedali svojih dolžnosti in mnogi so žrtvovali svoje življenje za našo svobodo. Od 136 članov jih je bilo 33 v partizanih, 8 jih je pa okupator odvedel v internacijo. V narodnoosvobodilni borbi jih je padlo 8, 2 sta bila ustreljena kot talca in 1 je umrl v internaciji. To je bil velik doprinos teh gasilcev za našo svobodo.

Takoj po osvoboditvi je četa precej šepala in to vsled neagilnega vodstva. Šele pod poveljstvom neumornega tov. Novak Gregorja, kateri se je z vso vnemo zagrizel v gasilsko idejo, je četa v pogledu članstva močno narastla. On je prvi dobil in znal pritegniti k sodelovanju delovno inteligenco, inženirje in tehnike, ki z veliko vnemo sodelujejo pri dvigu gasilstva v naši industriji.

Poveljnik tov. Novak Gregor je sprevidel nujno potrebo po vodilnem kadru in na raznih tečajih in predavanjih se je usposobilo naslednje število članov: 21 za strojnike, 20 za nudenje prve pomoči in reševanje, 10 izprašanih gasilcev, 26 desetarjev in 6 častnikov. Navedeni izpiti so za našo četo v Železarni, kakor za vso okolico velikega pomena in so obenem po številu izpitnikov največji po obsegu, kar jih je bilo do sedaj.

Gasilska četa Železarne Jesenice dne 3. februarja 1952

Iz vrst gasilske čete Železarne Jesenice so tudi izšli zavedni in vplivni člani našega današnjega gospodarskega in političnega življenja. Med njimi so tov. ing. Kotnik Viktor, glavni direktor glavne direkcije metalurgije, tov. Ropret Viktor, direktor Železarne Jesenice, tov. Žen Jakob, sekretar KP za okraj Kamnik, tov. Špicar Miran, poveljnik republiške gasilske zveze za Slovenijo, tov. Dolinar Maks, predsednik Upravnega odbora višjega gospodarskega združenja in tov. Novak Gregor, sedanji poveljnik gasilske čete Železarne Jesenice ter okrajni poveljnik gasilcev za okraj Radovljica-Jesenice.

Ravno letos praznuje gasilska četa Železarne

Jesenice 70-letnico svojega obstoja. Člani tehničnega sveta, kakor tudi agilni in vsesplošno požrtvovalni gasilci so si zadali nalogo voditi vso prireditev. Prireditev, ki se bo izvedla v čast 70-letnice, naj prikaže moč in pravilno organizacijo gasilstva v Železarni Jesenice.

Vodstvo, kakor tudi člani čete, razumejo naloge današnjega časa, zato hočejo čim več prispevati k dvigu gasilstva. Zavedajo se pomena svoje službe in dolžnosti zavarovati z varnostnimi ukrepi proizvodna sredstva in jih reševati pred morebitnimi požari prav danes, ko se delavci bore v tovarni za izvedbo svojih planskih nalog.

Z. M.

Ing. Hafner Pavle:

2 Gradnja hidrocentral v svetu in pri nas

Eden največjih vodnih gigantov v Evropi je hidrocentrala Dnjeprostroj. S projektiranjem tega objekta so bili zaposleni ne samo ruski inženirji, temveč ogromen štab ameriških in nemških strokovnjakov. Prve zamisli in osnutke je napravil prof. Aleksandrov že leta 1920.

Reka Dnjeper je po velikosti tretja v Evropi. Dolžina reke je 2300 km, površina obvodja 530 tisoč kvadratnih kilometrov, padec od izvira do izliva v Črno morje je 253 m. Od Smolenska do Dnjepropetrovskega je Dnjeper ploven. Od Dnjepropetrovskega do Zaporožja v dolžini 65 km je radi nešteti čeri in brzic plovnost prekinjena. Od Zaporožja do izliva je reka zopet plovna in to za velike ladje. Velik gospodarski pomen imajo gotovo reke, ki so po vsej svoji dolžini plovne. Zato so se s problemom plovnosti reke Dnjepra že bavili v carski Rusiji in

to že od leta 1878. Toda tehnika v tistih časih in pa do konca devetnajstega stoletja ni bila zmožna rešiti tega problema. Kakor rečeno je bil prof. Aleksandrov prvi, ki je stvar pravilno zagrabil in dal prve ideje. Ruski strokovnjaki v letu 1920 niso bili zmožni rešiti tega vprašanja, zato so poklicali na pomoč nemške in ameriške inženirje. Nemci so izdelali svoj projekt, amerikanci svojega, ne da bi vedeli drug za drugega. Izdelano je bilo 9 idejnih osnutkov. Pregled in ocenitev teh projektov so Rusi zapuili znanemu ameriškemu strokovnjaku za vodne gradnje ing. Cooper-u. Na podlagi teh idejnih osnutkov je ameriški projektivni biro izdelal nov načrt, po katerem se je gradnja izvršila. Vodstvo gradnje je prevzel ing. Cooper s tehničnim svetom, v katerem so bili ameriški, nemški in ruski inženirji.

Kakor že rečeno, povod za gradnjo te hidrocentrale in pregrade je bila rešitev problema plovbe, ureditev in reguliranje spodnjega toka ter potreba po električni energiji. Po opazovanjih, ki so bila na razpolago od leta 1877, so se dobili sledeči podatki o gibanju vodnih mas na reki Dnjeper:

najvišja katastrofalna visoka voda je bila leta 1931 in je znašala 24.000 m^3 na sek.

povprečna letna visoka voda znaša 6900 m^3 na sek.

povprečna nizka letna voda je $680 \text{ m}^3/\text{sek}$.

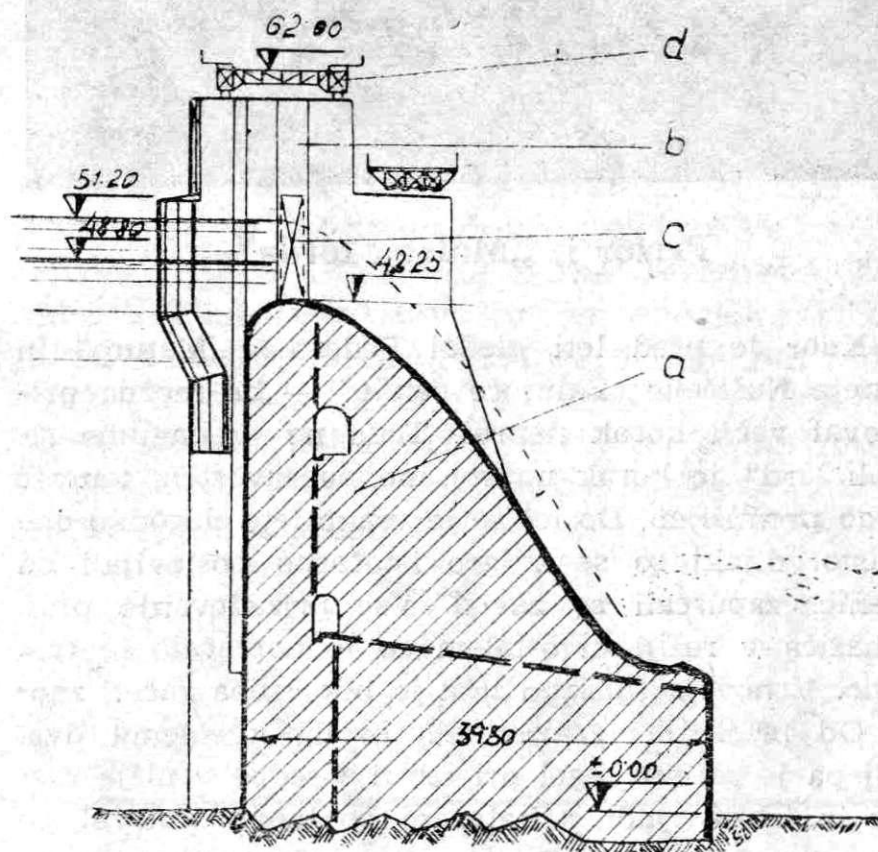
najnižja voda je bila v zimi leta 1917 in sicer $250 \text{ m}^3/\text{sek}$.

V primerjavi ima Donava mnogo povoljnejši vodni režim nego Dnjeper. V času poplav ima Donava mnogo manjšo množino vode kakor Dnjeper, tudi poplave so časovno mnogo krajše, dočim je srednja in nizka voda Donave mnogo višja.

Pri projektiranju Dnjeprostroja so projektanti stali pred problemom, katero vodno množino naj vzamejo kot izrabno, kajti po podatkih jim je bil na razpolago od $250\text{--}24.000 \text{ m}^3/\text{sek}$. vodni pretok, ali če se izognemo skrajnostim, ki se le redko pojavljajo od $680\text{--}6900 \text{ m}^3/\text{sek}$. Z $680 \text{ m}^3/\text{sek}$. pri določenem padcu, bi pridobivali energijo 253.000 PS (konjskih sil), pri količini $6900 \text{ m}^3/\text{sek}$. pa cca 2.000.000 PS. V prvem primeru bi se 10 mesecev pretakala odvišna voda preko pregrade, ker bi bilo v strugi več vode kot bi jo turbine sprejele. V drugem primeru bi pa centrala delala s polno silo samo 15 dni letno in ko bi voda padla, bi večji del strojev morali ustaviti. Tukaj je nastopilo vprašanje ekonomike. Potrebno je bilo napraviti ekonomičen račun med investicijsko vsoto in produkcijo. Na podlagi tega računa so se odločili, da bodo vgradili turbine s požiralnostjo $2300 \text{ m}^3/\text{sek}$., kar bi dalo cca 1.000.000 PS. Višja voda traja 4 mesece in se odvišna voda pretaka preko jezua. V zimskem času, t.j. 3 mesece, pa obratuje samo $\frac{1}{3}$ turbin, t.j. od 9 samo 3 turbine. Ta velika fluktuacija vode je zelo slaba lastnost Dnjeptra in pri tako velikih rekah ni običajna. Vzrok te velike fluktuacije so hitre vremenske spremembe in hiter prehod iz nizke temperature na višjo in to na celotnem obvodju Dnjeptra.

Drugi problem pri projektiranju je bil določanje višine zajeze. Glavni pogoj je bil, da mora biti zajeza vsaj tako visoka, da zajezena gladina preplavi vse brzice in čeri. Mesto gradnje je bilo določeno pri vasi Kičkasa 15 km severno od Zaporožja, na mestu, kjer prehaja reka iz nemirnega in deročega toka v mirni ravninski tok. Tudi geološke razmere so na tem mestu najbolj ustrezale, ker je tu dno struge iz trdnih granitnih skladov, ki bi dajali pregradi najboljšo oporo in temelje. Da se preplavijo vse brzice in kaskade, bi morala zajezitev segati cca 90 km po reki navzgor, torej tako dolgo bi moralo biti umetno jezero, da bi bila zadostna plovna glo-

bina. Vsakomur je znano, da je moč vsake hidrocentrale odvisna od množine vode ter padca. Iz tega je razvidno, da je bila zahteva investitorja čim višja pregrada Dnjeprostroja. Z višino pregrade se pa poveča poplavno ozemlje. V našem primeru se je smelo gladino dvigniti samo do višine industrijskega mesta Dnjepropetrovsk. Na podlagi goedetskih meritev se je ugotovilo, da normalna in nizka voda v zajezbi lahko sega do višine 51,2 m nad dnom reke, dočim visoka katastrofalna voda samo do višine 48,8 m nad dnom struge. Zahteva, da mora biti nivo visoke katastrofalne vode nižje od nivoja normalne in nizke vode je razumljiva, ker edino pod tem pogojem se ogromne množine katastrofalne vode hitro odtečejo preko pregrade. Torej kota mesta Dnjepropetrovsk je določila višino pregrade. Da se lahko zniža nivo visoke katastrofalne vode je bilo določeno, da mora biti gornji del jezua premičen, to se pa doseže s tem, da se v krono jezua ugradijo premične pretočne zatvornice, kakor je razvidno po skici števil. 1. Zaradi tega so razdelili vso dolžino pre-

Slika 1. Prerez skozi eno pretočno polje

a) Pretočni jez s kontrolnimi hodniki b) Zatvornični steber c) Premična zatvornica d) Cestni most

grade na 47 predelov ali polj z 13,5 m razpetine med stebri. V ta polja so ugradili premične železne zatvornice višine 10 m. Te zatvornice se ob visoki vodi odpirajo in s tem se doseže hitrejši odtok. Preko zatvorničnih stebrov je zgrajen cestni most in most z mehanično napravo za dviganje in spuščanje zatvornic. Višina betonske pregrade je 42,25 m, z zatvornicami se pa dvigne gladina zajezitve na višino 51,20 m nad dno reke. Na ta način je bila odstranjena nevarnost poplavitve mesta Dnjepropetrovsk.

Lastna previdnost

je najboljša

varnostna naprava!

KULTURA IN PROSVETA

HADGSON BURNETT: „MALI LORD“

Že tretjič so se jeseniški gimnazijci samostojno predstavili publiki. To pot so segli v angleško slovstvo in moramo priznati, da niso storili napak. „Malega lorda“ poznajo slovenski bralci že dolgo vrsto let, čeprav le kot roman. Mimogrede bodi omenjeno, da je roman dosti boljši, kot pa anonimna dramatizacija, ki nikakor ni ohranila vse prisrčnosti originala.

Prizor iz „Malega lorda“

Kdor je pred leti gledal Fedorovo „Maturó“ in pozneje Nušičeve „Žalujoče ostale“ — bo morda pričakoval večji korak naprej. Toda ne prenačimo se. „Mali lord“ je korak naprej, ne podzavesten, temveč strogo premišljen. Doslej se je vsako leto dogodilo eno in isto: dijaki so se z igro istočasno poslavljali od Jesenic, zapuščali so zavod. Vse prizadevanje prof. Tomažiča v režiji in ostalem se je poplačalo le trenutno. V novem šolskem letu je bilo treba začeti znova. Od prejšnjih igralcev sta ostala kvečjemu dva. Zdaj pa je režiser segel pri izbiri zasedbe v nižje razrede in izbral ljudi, s katerimi bo lahko študiral po več sezon. Uspeh enega leta se bo prenesel v drugo leto in se tako stopnjeval. V veliki meri bo to krepilo igralsko tradicijo zavoda.

Ni pa prav, da nosi vso težo in zahtevnost tega dela prof. Tomažič sam. Nihče se ne žrtvuje, nihče iz zavoda odkrito ne pristopi, da bi pomagal. Že razumevanje je izdatna pomoč, saj bi dalo dijaku moralno oporo, da bi delal na svojem liku z zavestjo, da gradi s tem nekaj častnega in vrednega, ko izoblikuje po pisateljevem pozitivnem liku svoj lastni „jaz“ ter se poleg vsega močno prizadeva za ugled in tradicijo samega zavoda. Še s te strani nekaj premišljene podpore in prizadevanje mladih igralcev bo dobilo trdnjša tla.

In še kaj o predstavi sami. Spričo neke „repertoarne krize“ zadnjih let, ki kajpak ne drži, je izbira komada prav zadovoljiva. Vsem — avtorju, režiserju in igralcem gre hvala za najlepše in najdognanejšje v vsej igri — materinska ljubezen in njen odmev pri sinu. Režijsko je ta moment močno poudarjen in zakrije manj uspele prizore.

Lajnerjeva je v gospe Errolovi popolnoma prepričala in zaigrala svojo doslej najboljšo vlogo. M. Lakota kot njen sin **Cedric (Mali lord)** daje upanja, da bo ta generacija ob dobri podpori in režiji lahko ustvarila še marsikaj. **Grof Doriconst** v anterpretaciji A. Urankarja je prijetno presenetil. **Havisham D. Berceta** je bil glasovno dokaj obdelan, kar ima osnovo v prijetnem govornem organu, manjkalo pa mu je salonske geste. Najljubkejša figura je bil Razingerjev **Higgins**. Dosti šibki liki so bili tudi karikirani **Thomas T. Krajcerja**, patetična **Mary M. Pezdirjeva** in malomarni **Wilkins M. Mežnarca**. Bidovčev **Dick** je bil prav prisrčen, a kot čistilec čevljev presalonsko oblečen. **Minna V. Ažmanove** je presenetila. Poleg Simke v „Žalujočih ostalih“ je Minna njena najuspelejša vloga. S prepričljivo masko je kot **mister Hobbs** nastopil A. Kossem, ki se je ponekod zelo približal dobri kreaciji, a kaj kmalu od nje odstopil in padel v karikaturu.

Na koncu grem težko preko kritike nenavadnega odnosa Jeseničanov do gledališča, ki se zrcali v pičlem obisku. Nekje morajo biti vzroki za to pasivnost. Na dan z njimi!

In končno še Mestno gledališče. Priznanja je vredna usluga s sceno, obleko, šminko in tehnična pomoč; toda finančno pa je bila precej nasprotna „usluga“. Igrali so v imenu lastnega zavoda, toda zamašili so precejšnjo repertoarno vrzel v Mestnem gledališču, kar pa se ni upoštevalo. To je vredno vsaj popusta, če že ne nagrade.

Upajmo, da bo delo gimnazijskih igralcev naletelo na zdrav odmev in pomoč, da ustvarijo svoji dramski družini tradicijo, ki po malem že nastaja. Pogoji so za to!

S. M.

JAVORNIŠKI SKUD

„FRANC MENCINGER“ NA POHODU

Mesec dni bo minilo, kar je javorniški SKUD s krstno predstavo spevoigre Jaka Špicarja „N'mav čez izaro“ uspešno in v splošno zadovoljstvo pokazal sadove večmesečnega kulturno-prosvetnega dela. Prepričani smo, da je ta uspeh začetek in osnova razcvita kulture in prosvete na Javorniku in Koroški Beli, saj jasno priča o veliki volji in sposobnosti vseh članov SKUD-a. Pozdraviti je treba množičnost pri sodelovanju, ki je predpogoj uspešnega dela, saj pri spevoigri sodelujejo vsi godbeniki, pevci in igralci.

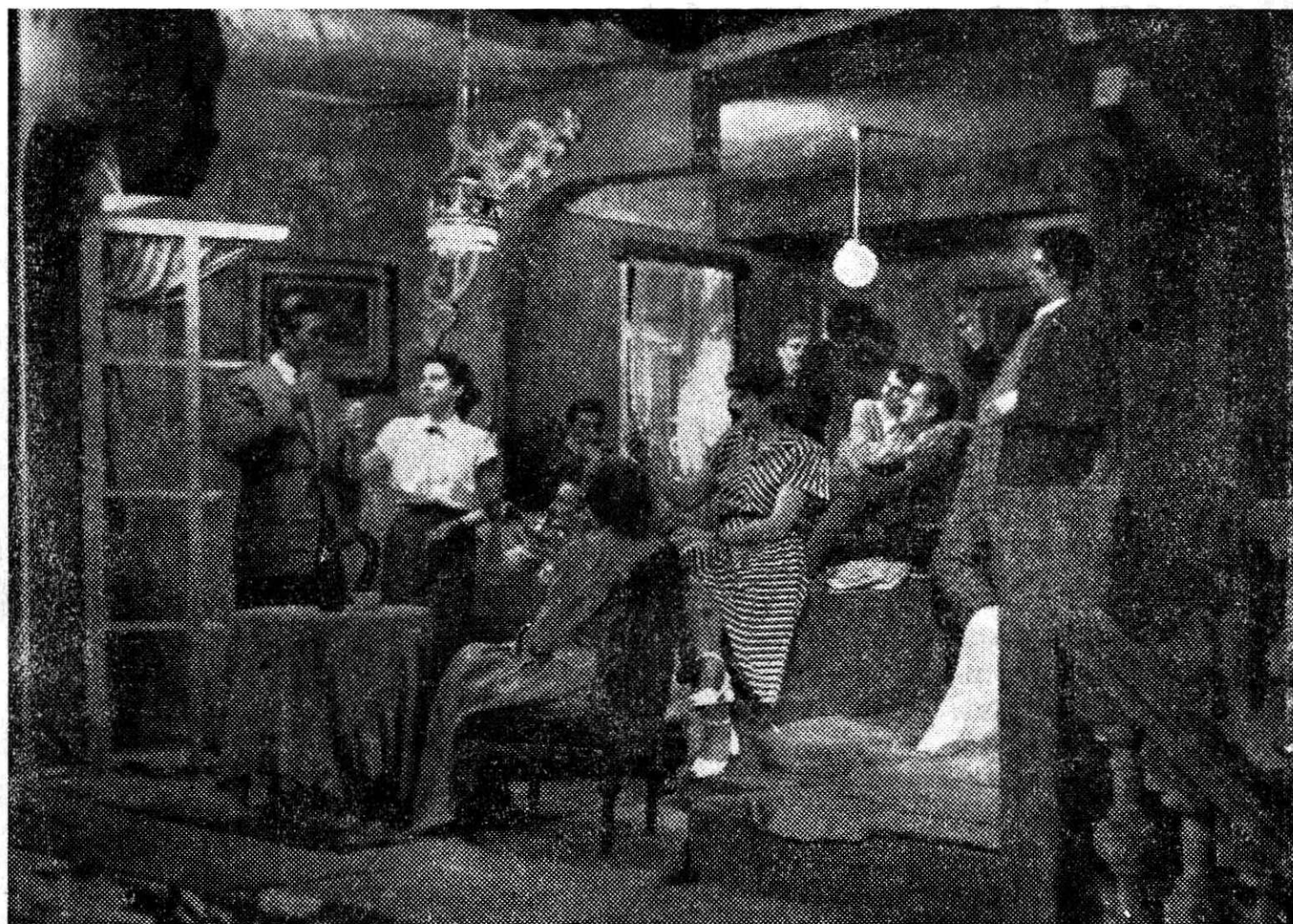
Jaka Špicar je avtor uspešnih spevoiger, v katerih najraje prikazuje slovenskega človeka z vsemi njegovimi dobrimi lastnostmi, ne pozabi pa tudi na njegovo hudomušnost in nevšečnosti.

Avtorju, ki je bil navzoč pri krstni predstavi, so poklonili šopek rdečih nageljnov in oljnato sliko „Motiv iz Koroške“, delo slikarja-samouka Franca Krajcerja, hvaležno občinstvo pa ga je pozdravilo z navdušenim ploskanjem.

Številni gledalci, ki polnijo majhno in neprimerno dvorano (čas bi bil, da se kaj ukrene glede tega) si še želijo takih uprizoritev in od srca pozdravljajo delo javorniškega SKUD-a.

Alfred Gehry:

ŠESTO NADSTROPJE

Mestno gledališče se nam je po daljši pavzi predstavilo s „Šestim nadstropjem“, igro francoskega avtorja, ki z močnimi in dramatičnimi prijem slika svetle in temne strani življenja francoskega mestnega proletariata. Režiserju in inscenatorju **Srečku Tič** je kljub zahtevnosti komada uspelo z realistično režijo postaviti na oder vso resničnost teh majhnih in slabih „jagnet“, v resnici pa velikih in dobrih ljudi, da na mah osvojijo slehernega gledalca. Domiselna in realistična scena je posrečen okvir celotnemu

dejanju. V zahtevni in težki vlogi Eudige je presenetila novinka **Vida Dornikova**, ki ima vse pogoje, da se razvije v dobro igralko. Posrečena ženska trojica **Germaine Alme Jeramove**, **Jeanette Tatjane Gostiševe** in **Berte Ančke Tičeve** je deležna splošnega priznanja. Kolektivu Mestnega gledališča želimo še nadaljnjih uspehov, njegova umetniška stremjenja pa podprimo in njegovo požrtvovalno kulturno delo priznajmo s številnim obiskom.

•

FIZKULTURA IN ŠPORT

Hokejisti ob zaključku sezone

Letošnja zima je bila zelo naklonjena hokejistom. Novo zapadli sneg in bližnja pomlad pa jim onemogočata nadaljne delo. O jesenskih smučarjih, ki so nekdanj predstavljal elito našega zimskega športa, vedno manj in tudi letos nič ne slišimo. Izgleda, da bo to vrzel v zimskem športu na Jesenicah dopolnil hokej, ki predstavlja vse bolj priljubljeno in uspešno fizikulturno panogo na Jesenicah. V letošnji sezoni so odigrali 15 tekem, večino z boljšim in rutiniranim nasprotnikom. Za presenečenje pa so poskrbeli na slovenskem prvenstvu v Celju 2. in 3. februarja, kjer so osvojili naslov slovenskega prvaka. Rezultati tekem so bili z Razlagom iz Brežic 0:12, s Papirničarjem iz Štor 0:21 in s Kladivarjem iz Celja 1:8 za Gregorčiča. Celotna bilanca prvenstva je torej 41:1 v prid Gregorčiča. S sistemom igre, boljšo tehniko in drsanjem so nadkriljevali vse nasprotnike in kot celota igrali dobro. Izkazal se je posebno brani-

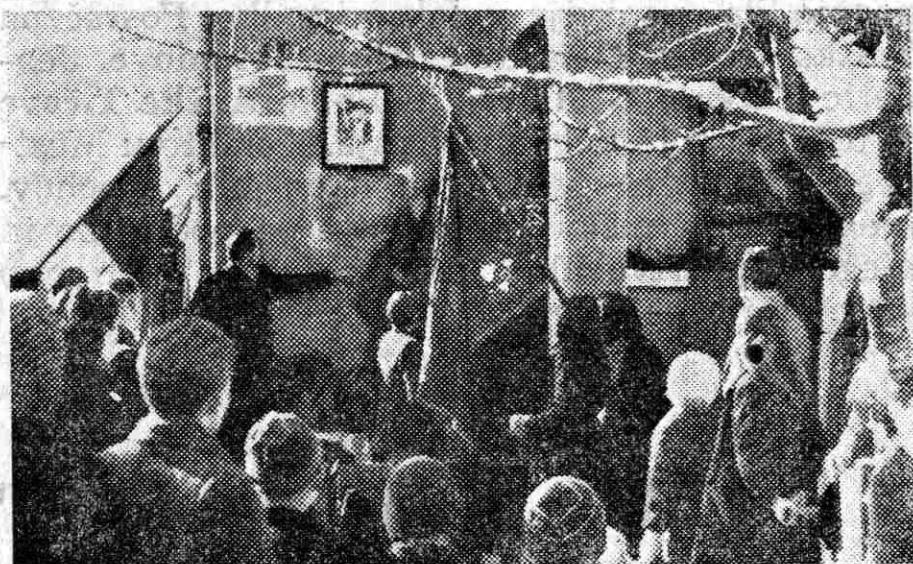
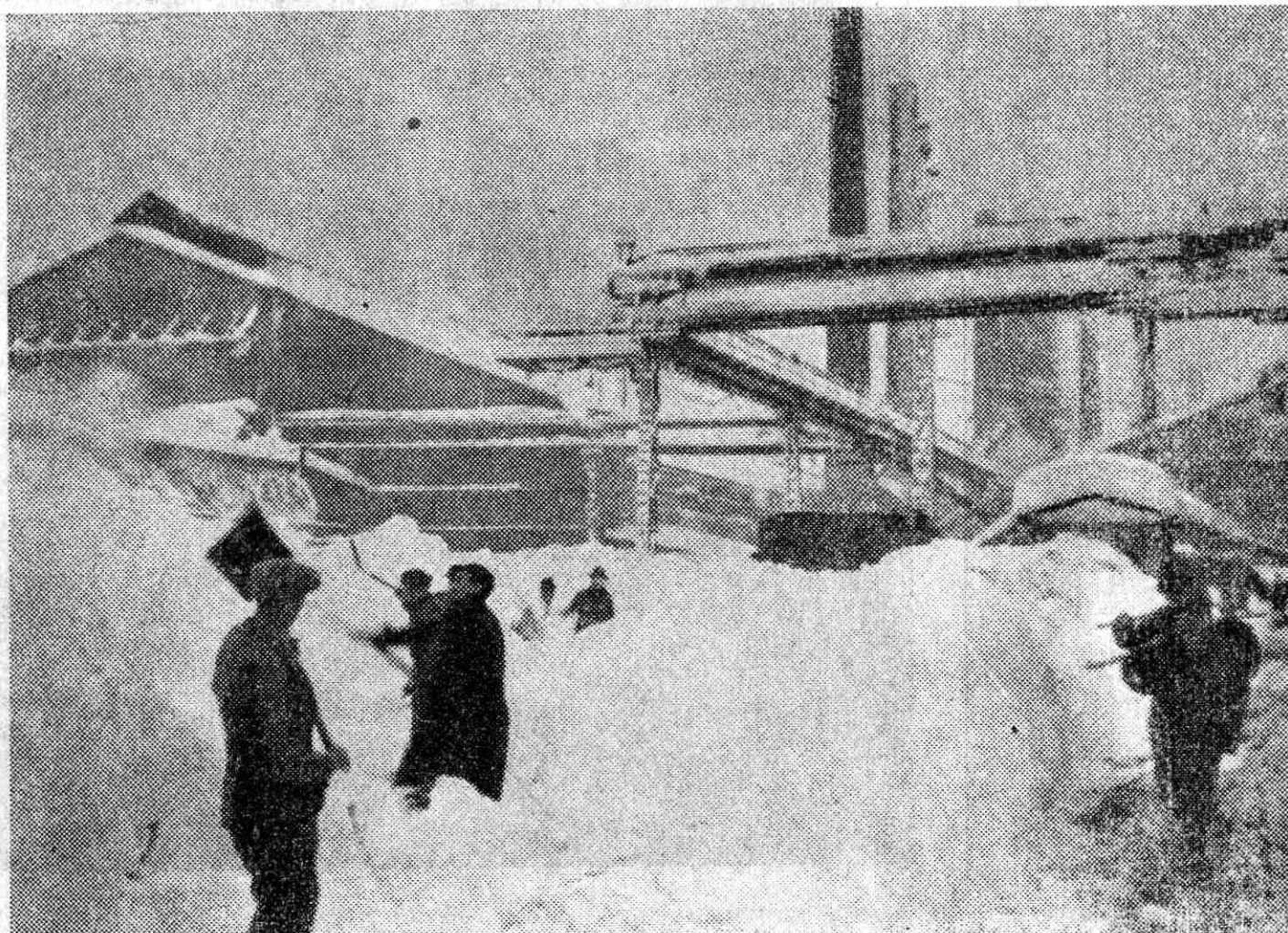
lec Brun Dušan. V prihodnji sezoni bodo ob strokovnem vodstvu in temeljitem treningu morda le uspeli za vstop v zvezno ligo, premagati zagrebško Mladost in se tako pomeriti z najboljšimi nasprotniki.

10. II. so igrali z moštvom iz Beljaka in tekmo izgubili z rezultatom 13:1. Rezultat ni popolnoma realen, saj so naši igralci imeli več lepih priložnosti za gol, toda držala se jih je smola. Gostje so pokazali lep, moderen hokej, visoko tehniko in odlično drsanje. Tekma je bila za naše igralce zelo poučna.

Ob koncu uspešne sezone se vsi člani hokejske sekcije posebno zahvaljujejo svojemu predsedniku Cerar Dragotu, ki je s požrtvovalnim delom in tehničnimi nasveti poskrbel za moderno in lepo urejeno drsališče. Obenem pa obljubujejo, da bodo z nadaljnim delom postali še boljši fizikulturniki in častno zastopali jeseniškega kovinarja v hokejskem športu.

Doma in po svetu

Velike količine snega so prizadejale ogromno škodo tudi naši tovarni, ki je za nekaj dni morala ustaviti obratovanje. S požrtvovalnim delom delom pri odkidanju snega se je izkazal ves kolektiv.

V počastitev spomina narodnega heroja Matija Verdnika-Tomaža je MO ZB Jesenice odkril na njegovi domači hiši spominsko ploščo

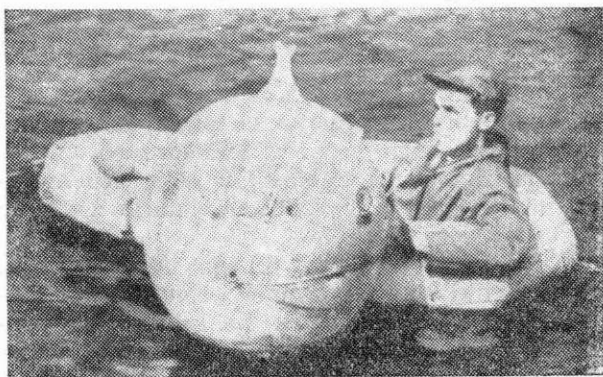

Ob odprtem grobu žrtev snega na jeseniškem pokopališču

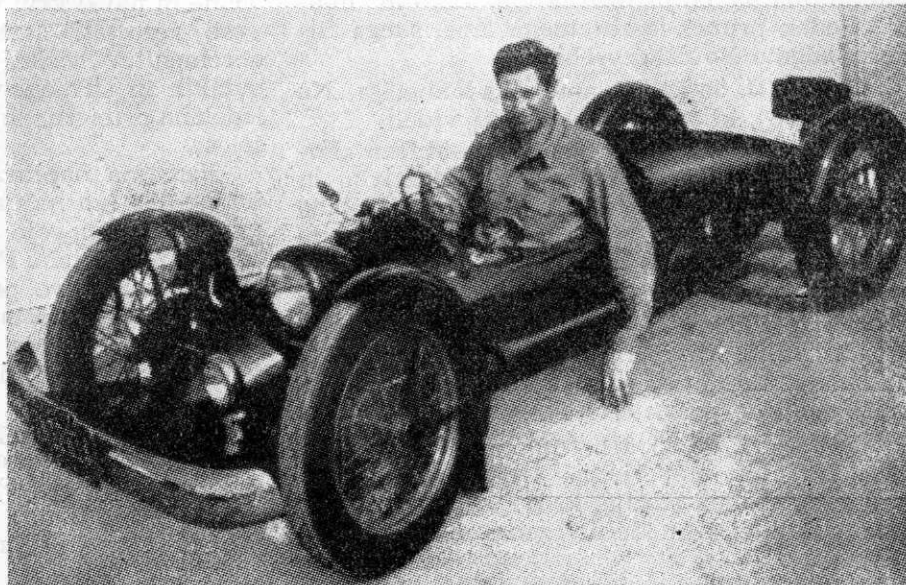
Letošnja zima je nadvse naklonjena našim smučarjem, ki bodo še vso pomlad lahko uživali na visokih smučiščih

Vse slike na tej strani: Foto France Torkar

APARAT ZA DESTILACIJO VODE

Da bi letalci, ki se spuste radi nesreče s padalom na morje, imeli pitno vodo, je ameriška mornarica izdelala novo vrsto aparata za čiščenje morske vode zelo enostavne konstrukcije. V gumijasti žogi, ki se napihne, je posoda v katero se vliva morska voda. Pod vplivom sočne toplote voda v posodi izpareva, kapljice pare se kondenzirajo na notranji steni žoge in nabirajo na njenem dnu, vse slane sestavine pa ostanejo v posodi. Aparat lahko prečisti okoli 2,40 litra voda na dan.

Neki ljubitelj avtomobila iz Los Angelosa je konstruiral enosedežni avto, v katerega je vgradil motor motornega kolesa. Avto doseže 96 km na uro. Kolesa in gume so tudi vzete od motornega kolesa. Vozilo je dolgo tri metre, razmak med osmi je 2,15 m.

ZANIMIVA ODKRITJA V LETU 1951

Stotine znanstvenih ekspedicij je v preteklem letu raziskavalo po vseh kotih zemeljske oble. Za najpomembnejše izsledke smatrajo sledeča odkritja:

V Iranu so odkrili naselje staro približno 7.000 let, dosedaj najstarejše naselje, kar so jih odkrili.

V Lednem in Tihem oceanu so odkrili podmorsko hribovje visoko 3.300 m. Danska ekspedicija, ki je raziskovala oceanske vode pri Filipinskem otočju, kjer je dosedaj največja poznana morska globina 10.332 m, je odkrila živa bitja v globini 9.6 km pod morsko površino.

Skupina francoskih raziskovalcev je postavila nov rekord pri spuščanju v notranjost zemlje. Spustili so se v novoodkrita in 456 m globoko razpoko v Pirenejih na španski meji. Na dnu razpoke so našli velikansko dvorano v kateri bi bilo prostora za dve tako veliki katedrali kot je n. pr. slavna Notre Dame v Parizu.

Nova odkritja v Egiptu na vzhodni obali Nila v starodavnem mestu Sfinks obetajo arheologom, da se bo našel grob egiptovske kraljice Kleopatre, ki je umrla 30 let pred našim štehtjem.

Ameriški arheološki muzej je objavil, da so odkrili v bližini iransko-afganistanske meje na površini 78 km² razvaline mesta, ki je upostojeno že 5.000 let. Našli so znake nove pisave, ki predstavlja najstarejšo abecedo, ki so jo do sedaj našli na Indijskem polotoku.

V severno-vzhodnem Iranu so odkopali troje okostij človeških bitij, ki jih je zemlja krila 75.000 let. Smatrajo, da so to verjetno do sedaj najstarejši znani ostanki človeških bitij.

Tehnična služba ameriške vojske je izdelala specialno neprobojno vojno uniformo, ki jo ne more prebiti krogla do kalibra 25 mm. Obleka je izdelana iz 28 slojev specialne vrste najlona in ščiti vse najobčutljivejše dele telesa.

KEMIKALIJA, KI VEŽE GUMO Z JEKLOM

Z iznajdbo kemikalije, ki služi kot lepilo, je možna spojitvev jekla z gumo, ki je močnejša od uporabljene gume. Z njo se lahko spoji guma tudi s steklom, aluminijem in bakrom. Iznajdba bo povečala uporabo gume pri montiranju strojev in instrumentov. Kemikalija se razmaže po kovini in osuši, gumo pa pritiskamo na razmazano površino in izpostavi lažjemu pritisku pri temperaturi 121° C.

Mestni kino Jesenice predvaja:

Od 1. III. do 4. III. avstrijski film „Priatelj“ z znanima igralcema Attilom Hörbigerjem in Ferdinandom Marianom. Film prikazuje zgodbo dveh prijateljev okoli „velike ljubezni“ v slogu cenenih ljubezenskih romanov. Vrednost filma je v kvalitetni karakterni igri naslovnih igralcev.

Od 5. III. do 10. III. ameriški barvni film „Lassie se vrača“. Film je pristrčna in ganljiva zgodba o bistrem psu Lassieju in njegovem prijatelju Joe ter bo pritegnila vse, staro in mlado. Redek primer kvalitetnega ameriškega filma z bogato človeško vsebino.

Od 11. III. do 13. III. ameriška komedija „Ne zapusti me“, ki smo jo pri nas že videli.

Od 14. III. do 18. III. jugoslovanski film „Poslednji dan“. Film je naša prva detektivka in prikazuje z napeto vsebino borbo naše mlade oblasti proti špijonaži. Kritika in publika sta film z zadovoljstvom sprejela.

Od 19. III. do 20. III. angleški barvni film „Rdeči čevljički“. Film smo že videli, vendar zaradi kvalitetnega filmskega prikaza angleškega baleta, ki je eden najmočnejših na svetu, zasluži ponovno pozornost.

Od 21. III. do 25. III. francoski film „V Parizu“. Nekoliko neverjetna, toda originalna in nad vse zabavna storija, ki bo pritegnila predvsem ljubitelje moderne zabavne glasbe in petja.

Osak mesec ena!

Mamica bo šla s Tončkom na vlak. Ta čas, ko se napravlja še sama, ga prepusti dedku.

— Koliko si star, Tonček? povprašuje dedek.

— Štiri leta bom.

— Beži, beži, saj jih boš le pet! oporeka dedek.

— Ne, mamica je rekla, da štiri!

— Poslušaj, Tonček in zapomni si — pet jih boš!

Pride mamica in s Tončkom odide na vlak. Ko pride sprevodnik, preščiptione njeno karto, za fantiča pa se zanima, koliko je star.

— Štiri leta bo, pove mamica.

— Ne, dedek je dejal, da jih bom pet! se odreže Tonček.

Letalsko medicinski eksperimenti

Znanstveniki v laboratorijih Letalske medicinske službe pri komandi za raziskovanje v sestavu ameriškega vojnega letalstva so izvedli vrsto poizkusov za ugotovitev meje obremenitve na telo pilota v sodobnih letalih z veliko brzino.

Eno izmed sredstev, ki ga uporabljajo ti znanstveniki je takozvana „človeška centrifuga“, neke vrste vrtiljak, na katerem se preizkušajo znanstveniki sami. Za eno roko so privezani na vrtiljak, ki se vrti z veliko brzino. Posledica tega poizkusa so mučni občutki, bolečine in naval krvi v glavo, kar povzroča nezavest, rezultati sami pa izkazujejo kolikšno obremenitev vzdrži pilotovo telo pri ostrih ovinkih in strmoglavljenju. Na osnovi tega so izdelana primerna sredstva za zaščito pilotovega telesa.

Nadaljna naprava so tirne raketne sani z brzino 380 km na uro, ki se v hipu ustavijo in tako nudijo pogoje slične tistim, ki nastanejo pri padanju letala. Poizkusi s to napravo so privedli do izdelave posebnih sedežev originalne konstrukcije, posebne pilotske opreme in instrumentalne table, ki bistveno osiguravajo varnost pilota. Pri letalih na raketni pogon je izboljšana naprava, ki odvzame pilota iz poškodovanega letala. Napravo, ki jo sproži smodniški naboj, so najprej preizkušali na lutkah in tako ugotovili potrebno moč naboja, da odvzame pilota dovolj daleč od letala, brez nevarnosti zanj in padalo. Domnevajo, da bo naprava lahko služila pri brzini do 1.100 km na uro.

V velikih višinah, ki jo dosegajo sodobna letala je zrak zelo redek. Postavlja se vprašanje, kaj bi se zgodilo, če sovražna krogla prebije kabino pilota ali posadke, kjer je normalni zračni pritisk vzdrževan na umeten način. S poizkusi so ugotovili, da dokler deluje pilotova naprava za dovajanje kisika ni nevarnosti za „eksplozivno razredčenje zraka“ in pilot se lahko spusti do višin, kjer so primernejši atmosferski pogoji za človeški organizem.

Za požare v letalih so strokovnjaki te ustave preizkušali posebno obleko in v njej hodili skozi plamen s temperaturo 1.350° C.

Namen obleke ni samo obvarovati telo pred plameni, temveč tudi pred zvečanjem temperature pod obleko preko 56° C. Obleka je izdelana iz impregniranega tkiva kremenjaka in bombaža ter plasti aluminija in srebra. Uporabljajo jo tudi reševalci pri požarih.

OGLAS

Uredništvo „Železarja“ išče dobro strojepisko, večšo administracije. Znanje angleščine zaželeno. Ponudbe z življenjepisom pošljite na Uredništvo „Železarja“, Jesenice, Sindikalni dom, soba 4.